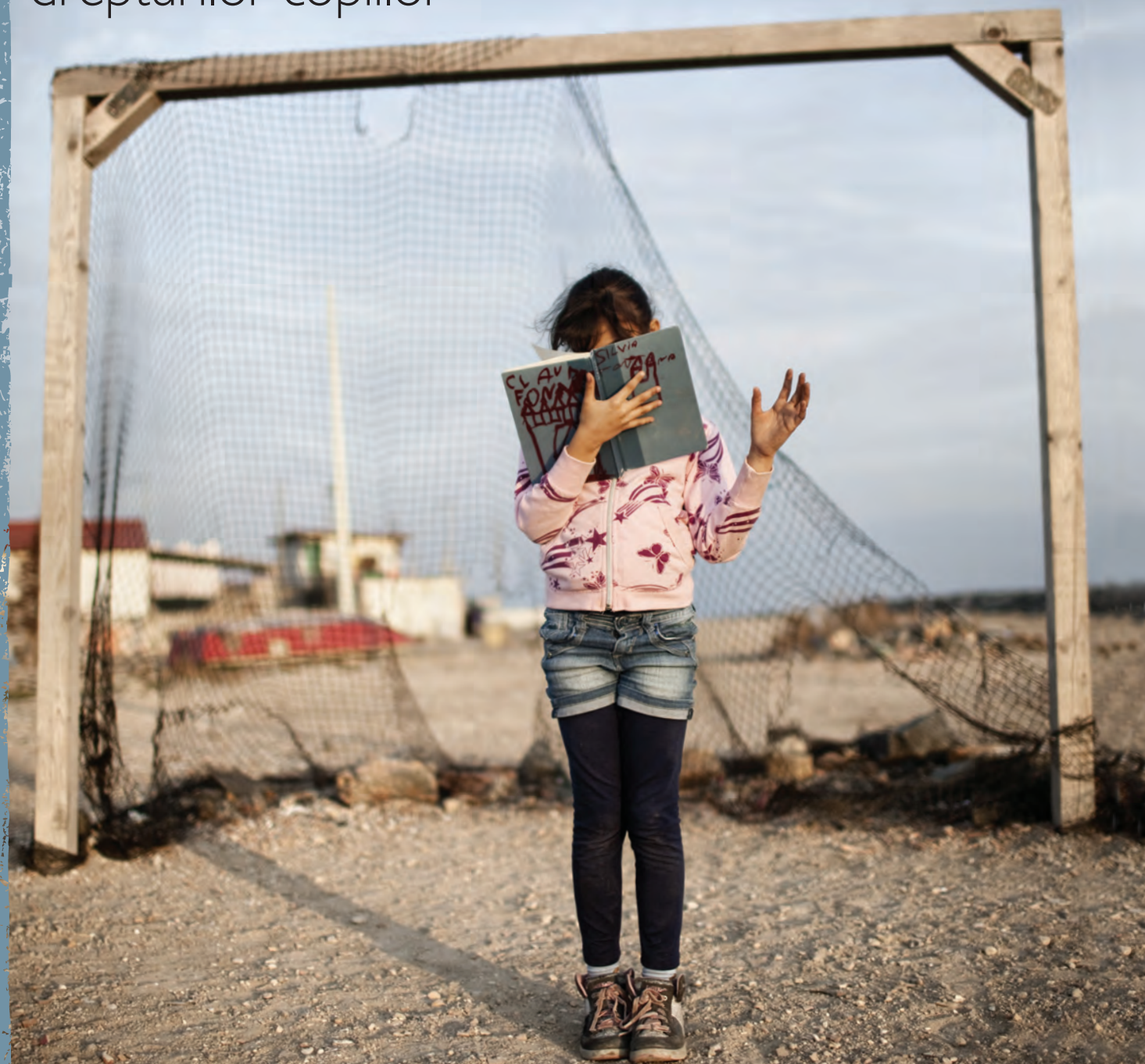

SĂRĂCIA ȘI EXCLUZIUNEA SOCIALĂ A COPIILOR DIN EUROPA

O abordare din perspectiva
drepturilor copiilor

Save the Children

Salvați Copiii

Save the Children Romania

SĂRĂCIA ȘI EXCLUZIUNEA SOCIALĂ A COPILOR DIN EUROPA

O abordare din perspectiva
drepturilor copiilor

Salvați Copiii este cea mai importantă organizație independentă pentru protecția drepturilor copilului din lume. Activăm în aproape 120 de țări. Salvăm viețile copiilor. Luptăm pentru drepturile lor. Îi ajutăm să își valorifice la maxim potențialul.

Mulțumiri

Acest raport a fost realizat de Biroul de Advocacy al Salvați Copiii Europa din Bruxelles și de membrii Grupului European Salvați Copiii din Elveția, Danemarca, Finlanda, Germania, Islanda, Italia, Lituania, Olanda, Norvegia, România, Spania și Suedia. Le mulțumim pentru contribuția și sprijinul acordat la realizarea raportului colegilor din cadrul Salvați Copiii, precum și celor care fac parte din instituțiile europene și altor parteneri.

Realizarea raportului a fost coordonată de Manuela Smolinski. Analiza datelor a fost efectuată de Christian Morabito.

Publicat de
Save the Children
Rue du Trône 60
1050 Bruxelles
Belgia
savethechildren.net

Prima ediție 2014
© Save the Children 2014
Nr. de înregistrare 1076822

Această publicație este protejată de drepturile de autor, dar poate fi reprodusă prin orice mijloace, gratuit, fără permisiune prealabilă, în scopuri didactice, dar nu pentru revânzare. Pentru reproducere în orice alte condiții, este nevoie de permisiunea prealabilă în scris a editorului și poate fi percepută o taxă.

Copertă foto: Francesco Alesi
Italia: O adolescență care locuiește pe stradă în Idroscalo di Ostia unde își petrece după-amiaza, în apropiere de Roma, una dintre cele mai sărace și periferice zone din oraș.
Editură Grasshopper Design Company

Traducere din limba engleză.
Titlul în engleză: Child Poverty and Social Exclusion in Europe – A matter of children's rights

CUPRINS

Cuvânt înainte	iv
Sumar	v
Introducere	I
1 Copiii în risc de sărăcie sau excluziune socială	3
2 Inegalitatea – o cauză principală a sărăciei și excluziunii sociale	10
3 Accesul copiilor la servicii de îngrijire și educație – un drept și un mijloc de a ieși din sărăcie	16
4 Inaccesibilitatea sau inadecvarea locuirii – o capcană a sărăciei	20
5 Drepturile copiilor - abordarea corectă pentru a combate sărăcia și excluziunea socială în rândul copiilor	22
Concluzii și recomandări	26
Anexă: indicele AROPE și metodologia de cercetare	29
Note	31

CUVÂNT ÎNAINTE

Șansele de viitor ale copiilor care cresc în sărăcie pot fi grav afectate. Când vorbim însă despre sărăcie, tindem să ne gândim la ceva ce a existat în trecut sau se petrece într-o altă parte a lumii. Din nefericire, sărăcia reprezintă realitatea de zi cu zi în care trăiesc milioane de copii din societățile europene. Criza financiară și economică care a început în 2008 a afectat grav copiii și familiile din întreaga Europă, având impact asupra ocupării forței de muncă și a sistemelor de ajutor social. Numărul copiilor expuși riscului de sărăcie și excluziune socială din Europa a crescut între 2008 și 2012 cu aproape 1 milion, înregistrând numai într-un singur an, între 2011 și 2012, o creștere de aproape jumătate de milion.

Peste tot în Europa, Salvați Copiii observă modul în care sărăcia îi privează pe copii de oportunități educaționale, acces la servicii medicale și alimentație sănătoasă, condiții de locuit și de trai adecvate, sprijin familial și protecție împotriva violenței. Copiii ne-au povestit cum au fost evacuați din casele lor de nenumărate ori pentru că părinții nu își permiteau să plătească chiria sau rata ipotecară, unii trăiau în corturi sau, ilegal, în locuințe fără electricitate sau apă potabilă. Ne-au mărturisit că se simt excluși din societate, că și-au pierdut prietenii pentru că nu își permit să facă aceleași lucruri ca ceilalți copii, de aceeași vârstă. Și ne-au mai spus că sărăcia este foarte dificilă deoarece le răpește visele, speranțele și drepturile.

Prin publicarea acestui raport european comun, Salvați Copiii își propune să inspire schimbarea în modul în care se percepe sărăcia copiilor din Europa. Ne dorim să generăm un nivel mai ridicat de informare și recunoaștere a amploării și impactului acestei realități.

În contextul schimbărilor care vor avea loc la nivelul instituțiilor din Uniunea Europeană, intenționăm să aducem copiii și drepturile lor în centrul agendelor

politice europene, pentru a ne asigura că aceștia sunt tratați ca cetățenii de astăzi și nu de mâine. Uniunea Europeană și autoritățile naționale din Europa trebuie să conștientizeze faptul că acei copii care sunt afectați de sărăcie sunt privați de drepturile lor fundamentale, menționate în Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale și în Convenția ONU cu privire la drepturile copiilor, adoptată în urmă cu 25 de ani.

Însă, dacă nu sunt însoțite și de resurse adecvate, angajamentele politice față de copii vor rămâne doar promisiuni deșarte. Alocarea de resurse corespunzătoare și cheltuirea eficientă a acestora reprezintă condiții necesare pentru a respecta drepturile copiilor și a avea o societate corectă și egală în ansamblul său. Combaterea sărăciei copiilor are nevoie de luarea deciziilor politice corecte, iar aceste decizii sunt la dispoziția atât a țărilor mai bogate, cât și a celor mai sărace.

Pentru copii, efectele negative generate de un trai în sărăcie sau excluziune socială pot dura o viață întreagă, motiv pentru care este imperios necesar să acționăm acum, în condițiile în care criza financiară și socială continuă să expună riscului sărăciei un număr din ce în ce mai mare de copii și familii. Contăm pe cei responsabili de elaborarea politicilor și luarea deciziilor să nu uite de cea mai vulnerabilă categorie socială, ci să acționeze și să ia măsuri pentru a combate acest fenomen neacceptabil, reprezentat de sărăcia copiilor din Europa.

Ester Asin Martínez

Director și Reprezentant UE

Biroul de Advocacy al Salvați Copiii la UE

SUMAR

Aproximativ 27 de milioane de copii din Europa sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială¹, iar criza economică, financiară și socială din prezent îi pune și mai mult în pericol. Deși strategia Europa 2020² pentru creștere economică inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii își propune să scoată cel puțin 20 de milioane de oameni în afara riscului de sărăcie și excluziune socială până în anul 2020, Uniunea Europeană (UE) se îndepărtează în acest moment de realizarea acestui obiectiv.

În fiecare țară europeană există copii care trăiesc în sărăcie, inclusiv în statele nordice egalitare prin tradiție. În cele 28 de state membre UE, 28% dintre copiii sub 18 ani sunt afectați de riscul sărăciei sau excluziunii sociale.³ În multe țări, discrepanța dintre săraci și bogați se adâncește.

Venitul familial, compus din salarii și diferite măsuri de sprijin social, reprezintă unul dintre factorii principali pe baza cărora se determină dacă un copil trăiește în sărăcie. Cu toate acestea, sărăcia nu se referă doar la lipsa banilor. Fenomenul are mai multe dimensiuni și este una dintre principalele cauze care stau la baza încălcării drepturilor copiilor în Europa. Sărăcia se corelează cu excluziunea socială și lipsa accesului la servicii, inclusiv servicii de îngrijire pentru copii, educație de calitate și condiții de locuit adecvate. În cazul copiilor, fenomenul presupune și imposibilitatea de a participa la activități sociale și culturale alături de colegi.

Inegalitatea nu este doar o cauză principală a sărăciei, ci și o consecință a acesteia. Copiii care se nasc în zonele dezavantajate economic și social, copiii cu dizabilități, copiii care provin din familii cu trecut de migrație sau cei aparținând minorităților sunt mult mai expuși riscului de a-și începe viața în dezavantaj. Efectele sărăciei și excluziunii sociale nu se manifestă doar pe termen scurt. Dimpotrivă, acestea pot dura o viață întreagă și pot fi transmise generațiilor viitoare.

Din aceste motive, Salvați Copiii consideră că sărăcia și excluziunea socială în rândul copiilor trebuie abordate din perspectiva drepturilor copiilor.

Acest lucru ar permite abordarea tuturor aspectelor referitoare la impactul sărăciei asupra copiilor, precum și implicarea activă a copiilor la identificarea celor mai eficiente soluții de reducere a sărăciei care îi afectează.

Cercetarea noastră analizează cauzele generale și efectele sărăciei și excluziunii sociale asupra copiilor, arătând că intervențiile statului de redistribuire a resurselor, alături de locurile de muncă (salariile și condițiile de muncă) au cea mai mare influență asupra sărăciei copiilor. Țările europene în care inegalitatea cu privire la condițiile de angajare este ridicată și care au sisteme de transferuri sociale incapabile să redistribuie beneficii către majoritatea copiilor dezavantajați, înregistrează cele mai ridicate rate de sărăcie și excluziune socială în rândul copiilor.

Accesul egal la servicii de îngrijire și la învățământ de calitate și gratuit este esențial pentru a asigura oportunități egale și pentru a întrerupe cercul vicios al sărăciei. Cu toate acestea, mai puțin de jumătate din țările europene și-au atins obiectivul stabilit în 2002 în ceea ce privește furnizarea de servicii de îngrijire, până în 2010, pentru cel puțin o treime din copiii mai mici de trei ani.⁴ La nivelul UE, 13% din copii părăsesc timpuriu școala la finalul ciclului secundar inferior și nu sunt înscriși în alte programe de educație sau de formare. În anumite țări, această cifră ajunge la 25%.

Un alt aspect important al sărăciei și excluziunii îl reprezintă condițiile de locuit inadecvate și inaccesibile. În UE, în jur de 11% dintre copii trăiesc în familii care alocă peste 40% din venitul disponibil pentru locuință. În anumite țări, procentul copiilor care trăiesc în această situație depășește 30%. De asemenea, 17% din copiii din UE trăiesc în case cu scurgeri prin tavan, igrasie sau tâmplărie putrezită.

Sărăcia și excluziunea socială în rândul copiilor constituie o problemă asociată drepturilor copiilor și trebuie abordată din această perspectivă. Conform

Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, semnată și ratificată de toate țările europene, fiecare copil are dreptul de a-și valorifica la maxim potențialul social, emoțional, cognitiv și fizic, indiferent de contextul familial.⁵ Aceste drepturi includ dreptul la un nivel de trai adecvat, la servicii esențiale, precum serviciile de sănătate și educație, la protecție, la participare, timp liber, joacă și cultură.

Cu toate acestea, sărăcia și excluziunea îi împiedică pe copiii din Europa să se bucure de aceste drepturi și le limitează oportunitățile de a dobândi aptitudinile și capacitățile care le-ar permite să iasă din sărăcie. Mai mult, criza economică adâncește erodarea acestor drepturi.

Comisia Europeană (CE) a adoptat, pe 20 februarie 2013, o Recomandare în ceea ce privește sărăcia și bunăstarea copiilor, *Investing in Children: breaking the cycle of disadvantage*⁶ (Investiția în copii: întreruperea cercului vicios al defavorizării) ca parte a Pachetului de Investiții sociale. Inițiativa este un instrument esențial, care contribuie la combaterea sărăciei în

rândul copiilor din Europa și poziționează drepturile copiilor, interesul copiilor, oportunitățile egale și sprijinul pentru cei defavorizați în centrul eforturilor de combatere a sărăciei copiilor.

Salvați Copiii îndeamnă toate statele UE să implementeze această Recomandare și face un apel la Comisia Europeană să creeze un proces de monitorizare și evaluare anuală, prin care să măsoare gradul de implementare. De asemenea, le solicităm tuturor țărilor europene, instituțiilor UE și responsabililor cu elaborarea politicilor să dezvolte strategii și planuri de reducere a sărăciei copiilor, din perspectiva drepturilor copiilor, înglobând o abordare inter-sectorială și pan-europeană.

Lansăm un apel la Comisia Europeană să dezvolte indicatori cuprinzători de măsurare a nivelului de sărăcie în rândul copiilor și a inegalităților și, alături de statele UE, să își asume angajamentul de a include obiective specifice referitoare la reducerea fenomenului în cadrul politicilor strategice prioritare la nivelul UE după 2020.

În Spania, 33.8% dintre copii sunt expuși riscului de sărăcie și excluziune socială.

INTRODUCERE

Criza economică, financiară și socială care se manifestă în prezent în Europa a generat o creștere a nivelului de sărăcie relativă și absolută și de excluziune socială în rândul copiilor de pe întreg continentul. Aproape 27 de milioane de copii sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială.⁷ Chiar și în țările care au înregistrat creștere economică în perioada recentă, nu toți cetățenii au parte de prosperitate, copiii având o vulnerabilitate crescută. Diferența dintre bogați și săraci se adâncește, inclusiv în țările nordice egalitare prin tradiție.

Lovind atât în piața muncii cât și în sistemele de ajutor social, criza financiară și economică care a început în 2008 a afectat grav copiii din Europa. În perioada 2008 – 2012, numărul copiilor expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială din Europa a crescut cu aproape 1 milion⁸ – cu o creștere de aproape jumătate de milion în doar un an, între 2011-2012⁹ – motiv pentru care trebuie să acționăm urgent, să reducem și să prevenim acest fenomen printr-o abordare bazată pe drepturile copiilor.

Oportunitățile copiilor care cresc în sărăcie pot fi grav afectate, iar drepturile lor refuzate. Sărăcia în rândul copiilor nu este doar nedreaptă din punct de vedere etic, ci reprezintă, totodată, o problemă socială și economică. Sărăcia nu înseamnă doar neîndeplinirea nevoilor de bază ale copiilor, precum alimentație, haine și condiții de locuit. Fenomenul presupune și lipsa posibilităților de a participa la activități precum cele sportive, culturale sau alte activități de relaxare. Mai mult, șansele copiilor care cresc în sărăcie de a dobândi aptitudini și competențe care să le permită, în viitor, să iasă din sărăcie și să contribuie la bunăstarea societății se reduc considerabil.¹⁰

“Nu are rost să visezi la ceva care costă bani.”

Băiat de 12 ani, Islanda

Potrivit strategiei Europa 2020¹¹ pentru creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, cel puțin 20 de milioane de persoane din UE vor ieși din riscul de sărăcie și excluziune socială, până în anul 2020. Totuși, UE se îndepărtează în prezent de atingerea acestui obiectiv, care se bazează pe un indice compus, denumit AROPE (risc de sărăcie sau excluziune socială). AROPE reprezintă principalul indice din cadrul strategiei Europa 2020 utilizat pentru a măsura nivelul sărăciei și al excluziunii sociale. Este o măsură compusă din trei sub-indicatori: ‘în risc de sărăcie’, ‘privare materială gravă’ și ‘intensitatea muncii foarte scăzută’ (mai multe detalii sunt prezentate în anexa raportului). Însă, AROPE nu ia în considerare factori esențiali cu impact asupra bunăstării non-monetare sau ‘non-materiale’ a copiilor.

Comisia Europeană (CE) a adoptat pe 20 februarie 2013 o Recomandare cu privire la sărăcia și bunăstarea copiilor, Investiția în copii: întreruperea cercului vicios al defavorizării (*Investing in Children: breaking the cycle of disadvantage*)¹², ca parte a Pachetului de Investiții Sociale. Recomandarea este un instrument esențial care contribuie la combaterea sărăciei în rândul copiilor din Europa. Salvați Copiii salută în special abordarea Comisiei, care plasează drepturile copiilor, interesele acestora, oportunitățile egale și sprijinul pentru cei mai dezavantajați în centrul eforturilor de a combate acest fenomen. Prin intermediul celor trei piloni inter-conectați – asigurarea accesului la resurse adecvate, la servicii de calitate accesibile și participarea copiilor – Recomandarea încurajează demararea de acțiuni concrete și cuprinzătoare în statele europene. Salvați Copiii consideră că Recomandarea CE trebuie să fie implementată cât mai repede și, odată cu aceasta, statele trebuie să găsească soluții universale care vin în beneficiul copiilor și îi implică, inclusiv pe cei mai vulnerabili și dezavantajați, cu scopul de a evita stigmatizarea și excluziunea.

Întrucât măsurătorile de ordin financiar oferă doar o imagine parțială a naturii complexe a sărăciei și excluziunii și impactului celor două fenomene asupra vieților copiilor, acest raport prezintă o imagine mai amplă a cauzelor și efectelor generate

de sărăcie în rândul copiilor și explică, în detaliu, de ce este esențială o abordare din perspectiva drepturilor copilului pentru combaterea și prevenirea fenomenului.

În capitolele 1-4, Salvați Copiii analizează și comentează datele furnizate de Eurostat cu privire la copiii expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială, precum și pe cele referitoare la accesul la servicii de îngrijire și părăsirea timpurie a școlii. Țările vizate de datele Eurostat sunt cele 28 de state membre UE, la care se adaugă Islanda, Norvegia și Elveția. Analiza noastră arată că eficiența intervențiilor de redistribuire ale statului (în ce privește atât rata cheltuielilor, cât și transferurile sociale în beneficiul copiilor) reprezintă un factor important care influențează sărăcia în rândul copiilor de pe întregul continent, alături de gradul de ocupare pe piața muncii (condiții și salarii).

Capitolul 1 prezintă numărul copiilor din Europa afectați de sărăcie, precum și informații despre unde se află și cine sunt aceștia. Capitolul analizează și câțiva factori care influențează nivelul de sărăcie cum ar fi gradul de ocupare în muncă al părinților, eficiența transferurilor sociale, componența gospodăriei sau impactul crizei financiare actuale.

Capitolul 2 examinează modul în care inegalitatea îi expune pe copii riscului de sărăcie, precum și factorii care determină o vulnerabilitate sporită a copiilor, inclusiv nivelul de educație al părinților și locul de naștere al acestora.

În capitolul 3 explorăm impactul pe care îl are lipsa accesului la servicii de îngrijire și educație asupra probabilității ca un copil să fie sărac, iar în capitolul 4 analizăm situația locuințelor inadecvate și inaccesibile.

Capitolul 5 explică de ce utilizarea unei abordări din perspectiva drepturilor este necesară pentru a combate sărăcia și excluziunea socială a copiilor. Capitolul subliniază drepturile copiilor pe care toate statele care au ratificat Convenția ONU cu privire la drepturile copiilor (prescurtat Convenția ONU), inclusiv toate statele europene, au datoria să le respecte, dar care sunt erodate de prezența sărăciei.

Propunem măsuri pe care autoritățile naționale și instituțiile europene le pot aplica pentru a diminua efectele sărăciei și pentru a reduce și preveni fenomenul, pe termen lung.

În final, prezentăm concluziile și adresăm recomandări autorităților și instituțiilor europene, în special cu scopul de a susține implementarea mult așteptatei Recomandări a CE, Investiția în copii: întreruperea cercului vicios al defavorizării (Investing in Children: breaking the cycle of disadvantage).

Toate strategiile, planurile și acțiunile de reducere și prevenire a sărăciei copiilor ar trebui elaborate din perspectiva drepturilor copiilor și înțelegând nevoile și situațiile în care se află copiii. Trebuie să le oferim copiilor șansa de a participa la toate deciziile care îi vizează, inclusiv la dezvoltarea, implementarea și evaluarea politicilor.

Responsabilii cu elaborarea politicilor și luarea deciziilor trebuie să aibă în vedere o abordare multi-sectorială, să colaboreze cu societatea civilă și să facă schimb de experiențe pe tema politicilor și practicilor din Europa. Trebuie să utilizeze eficient toate resursele avute la dispoziție, pentru a obține o schimbare imediată, pozitivă și de durată în beneficiul copiilor. Investiția în copii ar trebui să devină un principiu fiscal la nivel european, național, regional și local, prin care să recunoaștem că resursele alocate astăzi vor livra beneficii pentru societate ca întreg – acum și în viitor

În analiza noastră, termenul `Europa` se referă la cele 28 de state membre UE la care se adaugă Norvegia, Islanda și Elveția. `UE 28` se referă la statele membre UE (excluzând Norvegia, Islanda și Elveția). În datele referitoare la ratele de sărăcie și excluziune socială înregistrate în perioada 2008 – 2012, este utilizat termenul `UE 27`, întrucât Croația nu era membră a UE în 2008.

I COPII ÎN RISC DE SĂRĂCIE SAU EXCLUZIUNE SOCIALĂ

În 2012, anul pentru care avem cele mai recente date, aproape 27 de milioane de copii din Europa erau expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială (în cele 28 de state membre UE și Islanda, Norvegia și Elveția).¹³ În cele 28 de state membre UE, 28% din populația totală cu vârsta sub 18 ani era expusă riscului de sărăcie sau excluziune socială, 20.8% dintre copii trăiau în familii cu venit disponibil sub 60% din mediana națională, 9% trăiau în familii cu intensitatea muncii foarte scăzută, iar 11.8% în familii defavorizate.¹⁴

“Pentru mine a fi sărac înseamnă să nu ai bani... să nu ai cu ce să te îmbraci sau ce să mănânci.”

Fetiță de șapte ani, România

Sărăcia în Europa nu are pașaport. În fiecare țară din Europa există copii care trăiesc în sărăcie, după cum arată figura 1 (pe pagina următoare), iar procentul copiilor expuși fenomenului de sărăcie sau excluziune socială variază considerabil de la o țară la alta – în funcție de contextul istoric și socio-economic al fiecăreia. În țările nordice (Norvegia, Suedia, Danemarca, Finlanda și Islanda) și în Slovenia, Olanda, Germania, Elveția și Cehia, între 12-19% de copii trăiesc afectați de sărăcie sau excluziune socială. În Grecia, Ungaria și Letonia, procentul ajunge la 35-41%, iar în România și Bulgaria reprezintă mai multe de jumătate (52%).

Tindem să presupunem că sunt expuși într-o mai mare măsură riscului de sărăcie sau excluziune socială copiii din țările cu un PIB scăzut. Însă nu este neapărat adevărat. În state membre G8, inclusiv Italia și Franța, care înregistrează un PIB pe cap de locuitor între 24.000 euro și 29.000 euro, între o cincime și o treime dintre copii sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială. În Irlanda, care deține unul dintre cele mai ridicate PIB-uri pe cap de locuitor din Europa (aproximativ 33.000 euro), 34% dintre copii sunt vulnerabili.¹⁵

Avuția unei țări nu aduce automat beneficii celor mai dezavantajate categorii sociale, decât dacă aceasta este redistribuită corespunzător, fie prin venituri sub forma salariilor, fie prin transferuri sociale (beneficii și măsuri sociale directe sau indirecte pentru copii și familii). Sărăcia în rândul copiilor este asociată deseori cu un sprijin neadecvat din partea sistemului social, la care se adaugă condițiile nesatisfăcătoare de muncă ale părinților (atât în ceea ce privește perioada lucrată cât și nivelul salarial).¹⁶

Avuția unei țări nu aduce automat beneficii celor mai dezavantajate categorii sociale, decât dacă aceasta este redistribuită corespunzător fie prin venituri sub forma salariilor, fie prin transferuri sociale (beneficii și măsuri sociale directe sau indirecte pentru copii și familii).

PARTICIPAREA PE PIAȚA MUNCII

Analizând participarea pe piața muncii, se observă că gradul de ocupare al părinților joacă un rol important în determinarea nivelului sărăciei în rândul copiilor. Participarea pe piața muncii și obținerea unui venit minim adecvat sunt esențiale pentru a garanta un venit familial corespunzător. În plus, un loc de muncă „crește încrederea de sine a părinților ca urmare a creșterii nivelului de autonomie și independență. Poate contribui la bunăstarea copiilor, nu doar prin faptul că îmbunătățește situația materială a familiei, ci și pentru că ajută la stabilirea unei rutine, dezvoltă o etică a muncii și oferă stabilitate în viețile copiilor.”¹⁷

În Europa, s-a observat că acei copii care trăiesc în familii cu intensitate a muncii foarte scăzută (sub 20% din potențialul părinților) sunt expuși într-o mai mare măsură riscului de sărăcie, comparativ cu aceia din familii în care intensitatea muncii este ridicată (55 – 85%).¹⁸ La nivelul mediei celor 28 de state UE, diferența dintre ponderea copiilor în risc de sărăcie din familiile cu intensitatea muncii scăzută și cei din familii cu intensitate ridicată este de 56,7 puncte procentuale (figura 2).

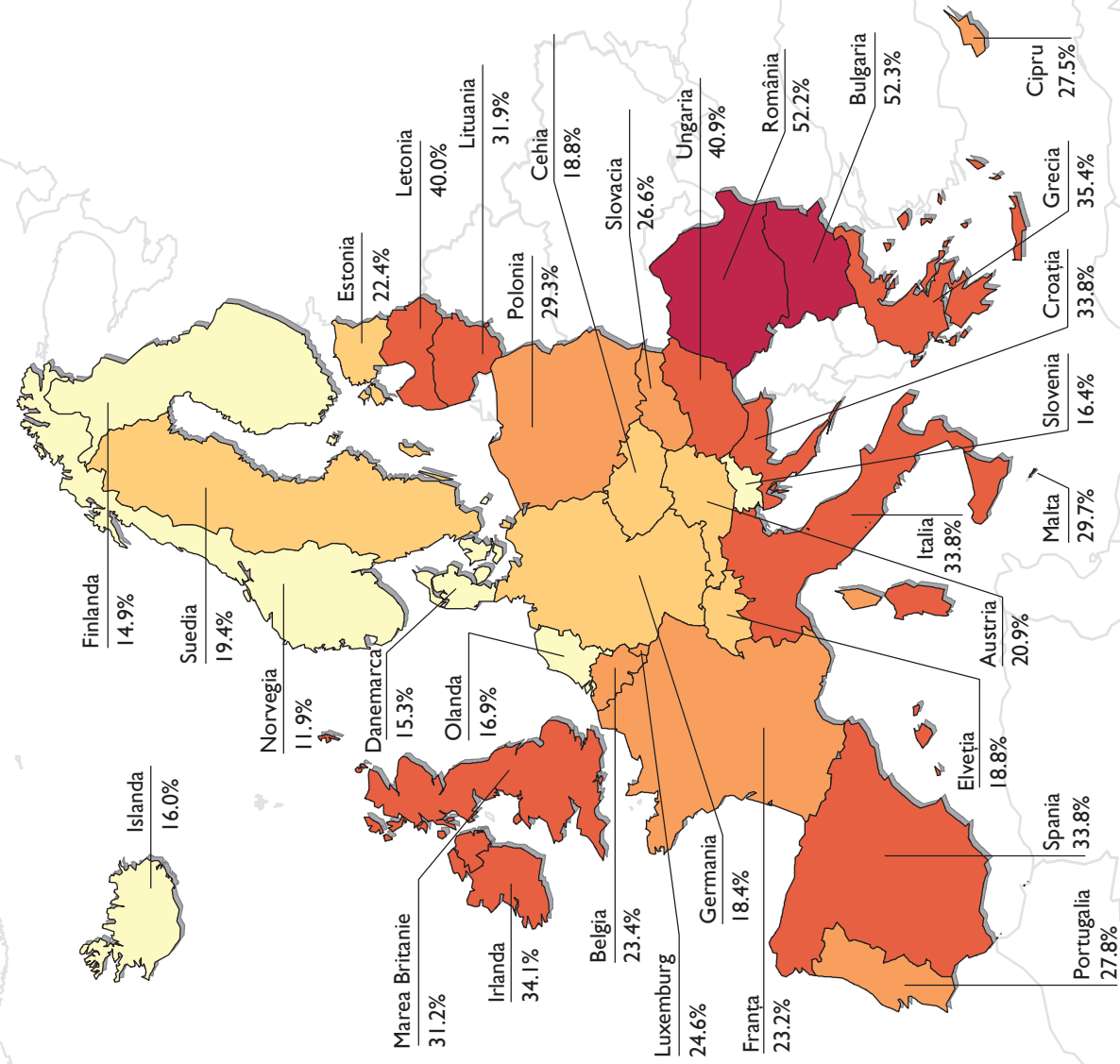
FIGURA 1: COPII ÎN RISC DE SĂRĂCIE SAU EXCLUZIUNE SOCIALĂ (ARPE) (%) 2012

În cadrul strategiei Europa 2020, Uniunea Europeană a adoptat un indicator compus pentru a măsura riscul de sărăcie sau excluziune socială, denumit AROPE (în risc de sărăcie sau excluziune socială).

Acest indicator principal stabilit în cadrul Europa 2020 este format din trei sub-indicatori:

- 1) Persoane care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de sărăcie (60% din mediana veniturilor disponibile, la nivel național)
- 2) Persoane care trăiesc în gospodării cu intensitatea muncii foarte scăzută, în care membrii activi (cu vârste între 18 și 59 de ani) și-au folosit mai puțin de 20% din potențialul de muncă pe durata anului anterior
- 3) Persoane grav defavorizate în ceea ce privește presiunea economică și bunurile durabile, deci care nu își pot permite (nefiind vorba de a alege să nu cumpere sau să nu plătească) cheltuieli neașteptate, o vacanță anuală de o săptămână departe de casă, o masă cu carne, pui sau pește o dată la două zile, un sistem de încălzire adecvat pentru locuință, bunuri durabile precum o mașină de spălat, televizor color, telefon sau mașină, sau care se confruntă cu restanțe sau datorii (ipotecă sau chirie, facturi la utilități, rate la achiziții sau alte datorii) pe care nu le pot plăti.

Indicatorul AROPE pentru copii este obținut prin extrapolarea datelor obținute pentru categoria de persoane cu vârsta sub 18 ani. Copiii încadrați în mai mulți sub-indicatori sunt luați în considerare o singură dată.

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – datele pentru Irlanda se referă la anul 2011.

Acest lucru înseamnă că acei copii cu părinții a căror intensitate a muncii este foarte scăzută au cu 56.7% mai multe șanse să fie expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială comparativ cu aceia ai căror părinți muncesc mai mult.

Însă, simpla participare pe piața muncii nu este suficientă pentru a scăpa de sărăcie sau de excluziune socială. Este esențială și calitatea condițiilor de angajare, atât din perspectiva salariului, cât și a timpului rămas disponibil pentru sprijinirea copiilor.

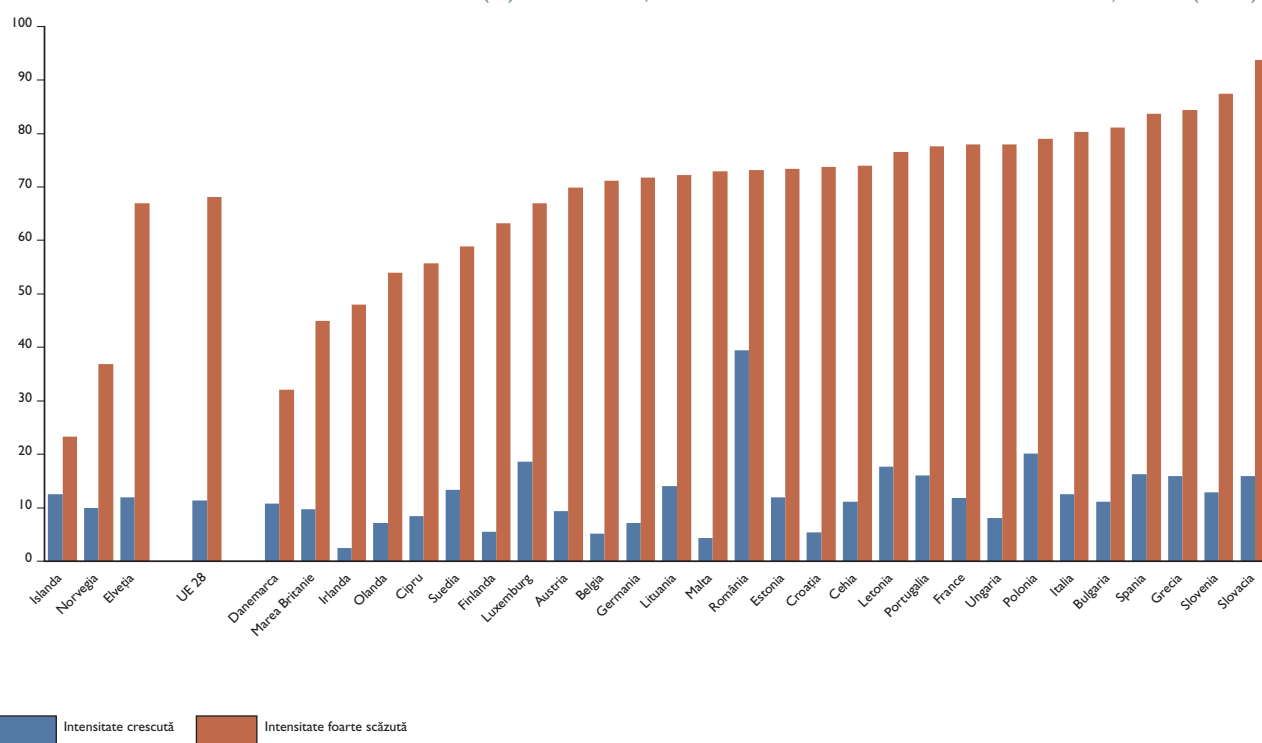
Copiii cu părinți a căror intensitate a muncii este foarte scăzută au cu 56.7% mai multe șanse să fie expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială comparativ cu cei ai căror părinți muncesc mai mult.

Anumite țări (precum Islanda, Danemarca, Norvegia și România) înregistrează diferențe mai mici în ceea ce privește ponderea copiilor în risc de sărăcie între familiile cu cea mai scăzută intensitate a muncii și cele cu o intensitate a muncii mai ridicată (între 11 și 34 de puncte procentuale). Spre deosebire de acestea, 21 de țări prezintă diferențe mai mari de 50 de puncte procentuale, inclusiv state considerate în mod tradițional egalitare sau cu venit mediu spre ridicat (precum Italia, Spania, Franța, Belgia, Germania, Austria și Finlanda).

Cu toate acestea, persistența riscului de sărăcie în rândul copiilor care trăiesc în familii cu intensitate a muncii foarte ridicată – precum în România, Lituania, Portugalia, Spania, Grecia, Letonia, Slovacia, Polonia și Luxemburg (figura 2) – subliniază faptul că accesul pe piața muncii nu garantează familiilor și, prin urmare, nici copiilor un nivel de trai decent. Mai mult, relația dintre rata de ocupare și sprijinul statului este demonstrată prin ponderea copiilor expuși riscului de sărăcie, care trăiesc în familii cu intensitate a muncii scăzută. Acest lucru arată că, lăsând la o parte venitul salarial, sprijinul financiar oferit familiilor vulnerabile este deficitar, sau transferurile sociale sunt limitate ori ineficiente (transferurile sociale reprezintă o treime din venitul brut al familiilor cu copii care trăiesc sub pragul sărăciei).¹⁹

Cele mai ridicate niveluri de sărăcie a copiilor din Europa se înregistrează în țările cu o inegalitate ridicată în privința condițiilor de angajare și care au sisteme sociale incapabile să redistribuie banii publici astfel încât să vină în ajutorul celor mai dezavantajate categorii de copii.²⁰ Prin comparație, țările nordice au înregistrat dintotdeauna o pondere scăzută a copiilor vulnerabili la sărăcie, ca urmare a politicilor care, pe de o parte, favorizează participarea pe piața muncii, în special a femeilor (oferind totodată condiții de

FIGURA 2: COPILII ÎN RISC DE SĂRĂCIE (%) ÎN FUNCȚIE DE INTENSITATEA MUNCII PĂRINȚILOR (2012)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – datele pentru Irlanda se referă la anul 2011.

În risc de sărăcie se referă doar la procentul copiilor care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de 60% din mediana veniturilor disponibile, la nivel național.

angajare de calitate în materie de salarii și flexibilitate a timpului pentru femei) și, pe de altă parte, asigură transferuri sociale generoase și foarte eficiente, întrucât se axează pe bunăstarea copiilor.²¹

Aceste politici s-au confruntat cu dificultăți în ultima vreme, care au avut ca rezultat creșterea ratei sărăciei în rândul copiilor.

Țările cu o inegalitate ridicată în privința condițiilor pieței muncii și care au sisteme sociale incapabile să redistribuie banii publici astfel încât să vină în ajutorul celor mai dezavantajate categorii de copii, înregistrează cele mai ridicate niveluri de sărăcie a copiilor din Europa.

EFICACITATEA TRANSFERURILOR SOCIALE

Transferurile sociale pot avea un impact major asupra ratei de sărăcie în rândul copiilor. Însă, cât de eficiente sunt acestea în a reduce riscul de sărăcie în rândul copiilor depinde, în principal, de nivelul de cheltuieli direct alocate pentru a sprijini familiile și copiii. Modul în care sunt construite sistemele de transferuri sociale este de asemenea un factor important. Țările care înregistrează mai puțini copii care trăiesc în sărăcie, în principal țările nordice, Austria, Slovenia și Olanda, au alocat fonduri consistente cu scopul de a combate cauzele principale ale sărăciei în rândul copiilor. Aceste țări aplică măsuri adresate direct familiilor, cum ar fi: locuințe sociale, accesul la locuri de muncă și concediu parental, salariu minim, ajutoare de șomaj, deduceri de taxe, accesul la învățământul primar și la servicii de îngrijire pentru copii, oferind beneficii universale, dar și suport celor mai vulnerabili. În Grecia, Italia, Portugalia, Polonia și Spania, nivelurile mai scăzute ale fondurilor alocate sunt însoțite și de o lipsă a „centrării pe copii” în cazul strategiilor de reducere a sărăciei.²² În Irlanda, efectele transferurilor sociale sunt semnificative, deși ponderea copiilor cu risc de sărăcie sau excluziune socială înainte de intervenția statului este printre cele mai ridicate din Europa.

Transferurile sociale pot avea un impact major asupra ratei de sărăcie în rândul copiilor. Însă cât de eficiente sunt acestea în a reduce riscul de sărăcie în rândul copiilor depinde în principal de nivelul de fonduri direct alocate pentru a sprijini familiile și copiii.

După cum se poate vedea în figura 3, politicile publice adoptate în țări precum Grecia, Italia, Spania, Polonia, România, Bulgaria și Portugalia au un impact redus asupra scăderii riscului de sărăcie în rândul copiilor (o diminuare de 3 până la 8 puncte procentuale după transferurile sociale), comparativ cu țările nordice unde transferurile sociale au generat diminuări semnificative (în jur de 18 puncte procentuale).²³

EFECTELE CRIZEI FINANCIARE

Lovind atât accesul pe piața muncii, cât și sistemele de ajutor social, criza financiară și economică care s-a declanșat în 2008 a afectat grav copiii din Europa. Între 2008 și 2012, numărul copiilor în risc de sărăcie sau excluziune socială din Europa a crescut cu aproape 1 milion;²⁴ numai pe parcursul unui singur an, 2011-2012, creșterea a fost de jumătate de milion de copii (în UE 28 și Islanda, Norvegia și Elveția). În cazul statelor membre UE (exceptând Croația), între 2008 și 2012, procentul copiilor vulnerabili la sărăcie sau excluziune a crescut de la 26.5% la 28%.²⁵ Având ca o consecință reducerea veniturilor, criza a condus la o deteriorare rapidă a bunăstării generale și dezvoltării copiilor, de la alimentație la sănătate, la oportunități de educație și activități pentru timpul liber. Așa cum se evidențiază în Sondajul referitor la Creștere Anuală realizat de Comisia Europeană pentru 2014,²⁶ Europa riscă să piardă elemente importante din potențialul său economic, cultural și social viitor, întrucât aptitudinile cognitive și socio-emoționale ale unui copil se formează în primii ani din viață.

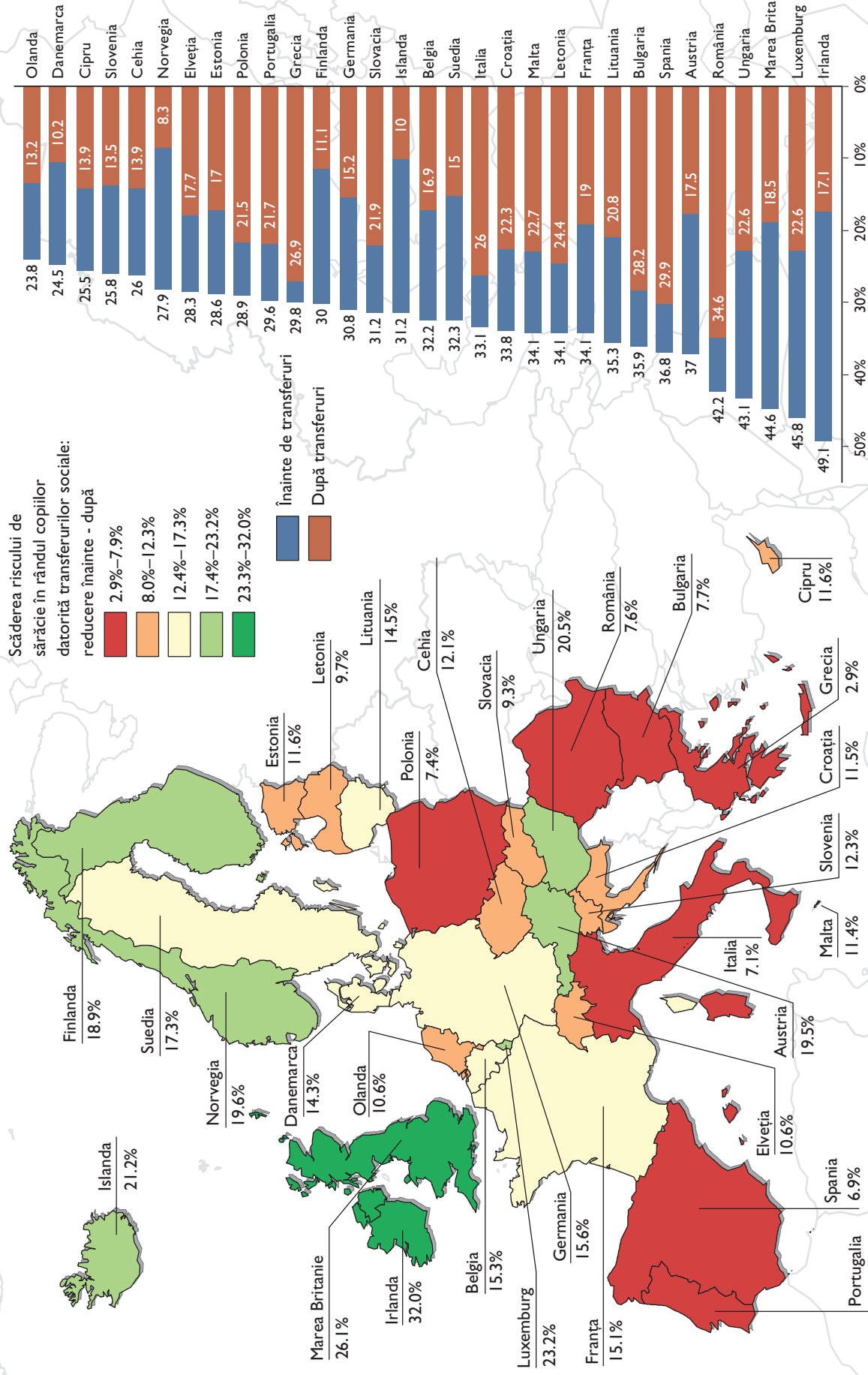
Între 2008 și 2012, numărul copiilor cu risc de sărăcie sau excluziune socială din Europa a crescut cu aproape 1 milion; numai pe parcursul unui singur an, 2011-2012, creșterea a fost de jumătate de milion de copii.

După cum se arată în figura 4, doar șase țări, și anume Polonia, Elveția, Germania, Portugalia, Norvegia și Finlanda au înregistrat o scădere a ponderii copiilor vulnerabili la sărăcie sau excluziune socială între 2008 și 2012.

“Obişnuiam să merg la cinema cu mama și tata. Aveam cărți și mergeam în excursii cu școala, iar părinții își puteau plăti rata la casă. Acum nu mai putem face nici unul din aceste lucruri.”

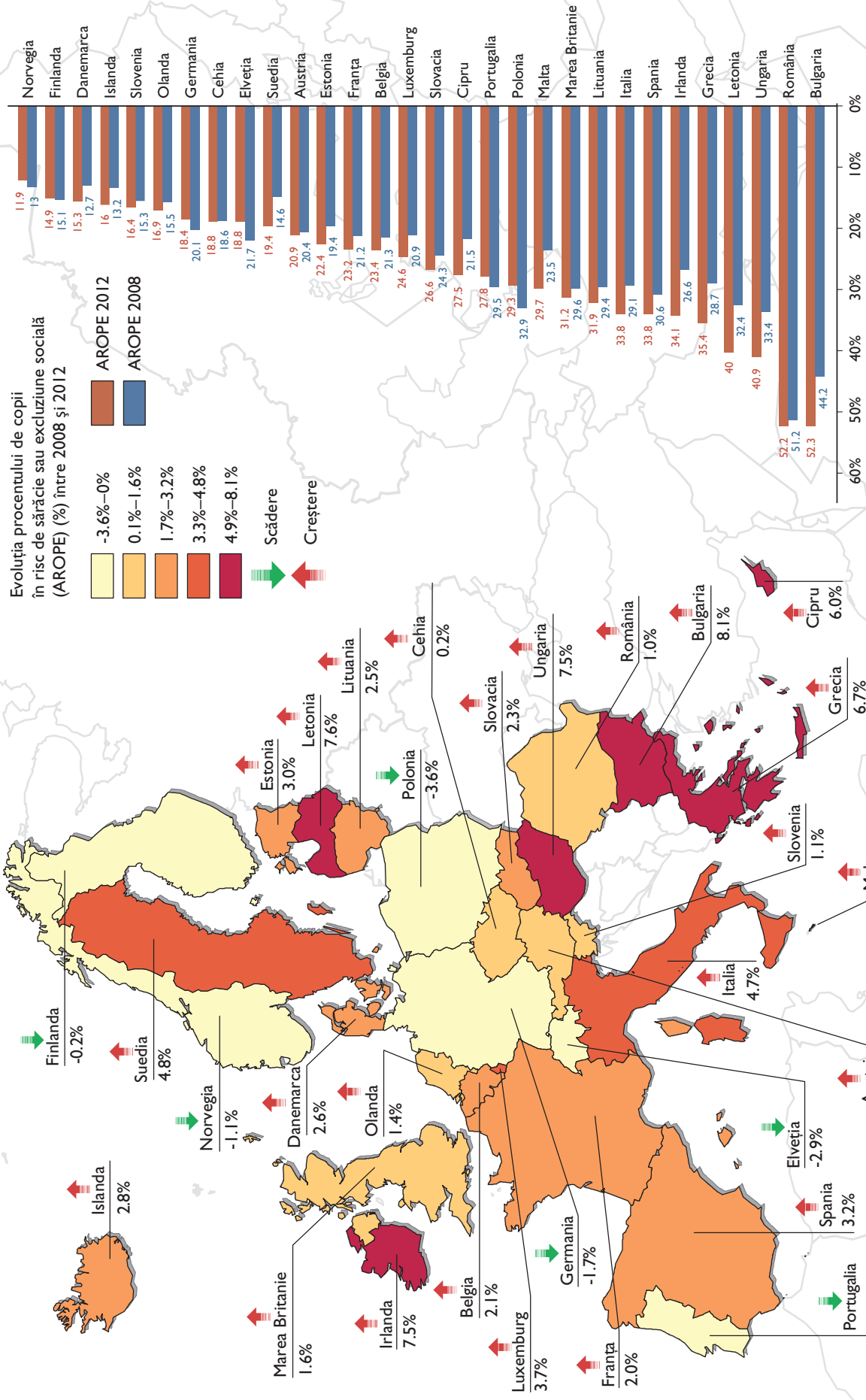
Băiat de opt ani, Spania

FIGURA 3: DIMINUAREA RISCULUI DE SĂRĂCIE A COPIILOR DUPĂ APLICAREA TRANSFERURILOR SOCIALE (%) (2012)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – datele pentru Irlanda se referă la anul 2011.

FIGURA 4: EVOLUȚIA PROCENTULUI DE COPII ÎN RISC DE SĂRĂCIE SAU EXCLUZIUNE SOCIALĂ (AROEPE) (%) ÎNTRE 2008 ȘI 2012

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – datele pentru Irlanda se referă la anul 2011. Fără Croația (nu există date disponibile pentru 2008).

Chiar și țări care au înregistrat o rată de creștere pozitivă a PIB-ului în 2010-2011, precum Austria, Belgia, Croația, Cehia, Danemarca, Estonia, Franța, Letonia, Lituania, Malta, Slovenia și Suedia, nu au realizat o scădere a sărăciei copiilor.²⁷ Unul dintre principalele motive este că multe state europene, după ce s-au imbarcat, în 2008, la politici de stimulare a cheltuielilor publice au început, tot de atunci, să reducă cheltuielile și transferurile

sociale, inclusiv schemele de alocație pentru copii, precum și serviciile medicale și de îngrijire de bază.²⁸ Înrautățirea situației este o urmare a creșterii ratei șomajului, în special a celui pe termen lung, dar și deteriorării condițiilor de angajare, cu diminuări salariale sau reduceri ale timpului de lucru, și scăderea venitului disponibil, coroborat cu majorarea prețurilor la alimente de bază, energie și servicii.

PHOTO: HELLE KJERSGAARD/RED BARNET

Danemarca: Un băiețel de doi ani jucându-se în parcul din Copenhaga

2 INEGALITATEA – O CAUZĂ PRINCIPALĂ A SĂRĂCIEI ȘI EXCLUZIUNII SOCIALE

Inegalitatea este atât o cauză principală, cât și o consecință a sărăciei și excluziunii sociale în rândul copiilor. Copiii născuți în regiuni sau zone defavorizate economic și social din Europa, ai căror părinți au un nivel scăzut de educație și o participare redusă pe piața muncii, sau sunt migranți, au mai multe șanse să trăiască în familii cu un venit disponibil mic sau în condiții de locuit inadecvate. De asemenea, este foarte probabil ca aceștia să aibă acces limitat la servicii medicale, educaționale și de îngrijire în primii ani de viață. Acești copii își încep viața cu un dezavantaj și cresc defavorizați. Fără sprijin, ei pot transmite sărăcia și excluziunea socială viitoarelor generații.²⁹

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului menționează, în principiul non-discriminării, că oportunitățile pentru dezvoltarea umană și socială trebuie să fie acordate în mod egal fiecărui copil, indiferent de contextul familial și originea sa. În general, țările caracterizate de inegalitate ridicată prezintă și o pondere mare a copiilor expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială. Gradul de sărăcie este determinat mai degrabă de modul în care sunt (re)distribuite fondurile publice (cui și în ce măsură), decât de volumul fondurilor disponibile ale unei țării.³⁰

“Nu mi-am invitat niciodată colegii acasă... Mă gândesc la toate întrebările la care nu pot răspunde. ‘Unde lucrează tatăl tău...?’ Ce aș putea răspunde? Tatăl și mama mea primeau în acel moment ajutoare sociale. Eram judecat pentru ce lucrează părinții mei sau, în acest caz, de ce nu lucrează.”

Băiat de 14 ani, Norvegia

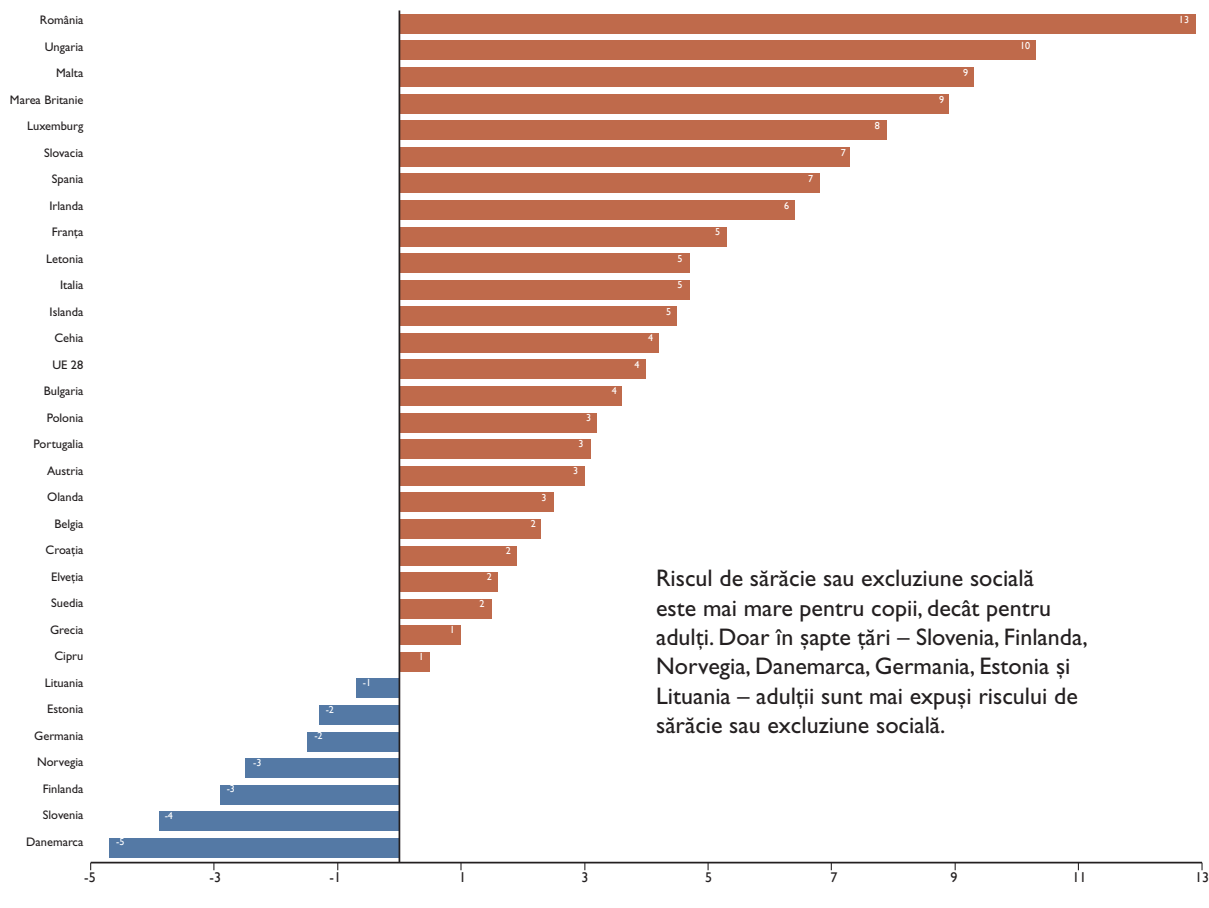
SĂRĂCIA SE RĂSFRÂNGE CEL MAI PUTERNIC ASUPRA COPIILOR

Cel mai frapant aspect al inegalității este discriminarea cu care se confruntă copiii din simplul motiv că sunt copii. În timp ce un adult este expus riscului de a cădea temporar în sărăcie sau excluziune socială fără consecințe majore pe termen lung, pentru copii, efectele negative ale sărăciei temporare pot dura o viață întreagă.³¹

După cum arată figura 5, în aproape toate țările europene, ponderea celor expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială este mai mare în cazul copiilor, comparativ cu adulții. Doar în șapte țări – Slovenia, Finlanda, Norvegia, Danemarca, Germania, Estonia și Lituania – riscul de sărăcie sau excluziune socială la care sunt expuși adulții este mai mare, însă diferențele sunt insignifiante, variind de la 0,7 la aproape 4,7 puncte procentuale. Cele mai mari diferențe între nivelul de risc de sărăcie sau excluziune socială pentru copii și cel pentru adulți (peste 5 puncte procentuale) se înregistrează în România, Ungaria, Malta, Luxemburg, Slovacia, Spania, Irlanda și Franța. În România și Ungaria riscul de sărăcie sau excluziune socială ajunge la 10 puncte procentuale în rândul copiilor.

În general, țările caracterizate de inegalitate ridicată prezintă și o pondere mare a copiilor expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială. Gradul de sărăcie este determinat mai degrabă de modul în care sunt (re)distribuite fondurile publice (cui și în ce măsură), decât de volumul fondurilor disponibile ale unei țării.

FIGURA 5: DIFERENȚA VALORILOR AROPE ÎNTRE COPII ȘI ADULȚI (%) (2012)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – datele pentru Irlanda se referă la anul 2011.

EDUCAȚIA PĂRINȚILOR

La nivelul țărilor europene se constată o relație puternică între riscul de sărăcie sau excluziune socială în rândul copiilor și nivelul de educație al părinților. Aceste inegalități nu reflectă nepăsare din partea părinților cu un nivel de educație mai scăzut, ci doar că părinții cu un nivel de educație mai ridicat câștigă în mod normal mai mult. Un nivel de educație mai scăzut înseamnă de multe ori un venit disponibil mai mic provenind din salarii sau remunerații. Întrucât condițiile în care trăiesc copiii depind deseori de contextul familial, o lipsă a educației poate reprezenta un factor de risc major de sărăcie și excluziune socială.

Copiii ai căror părinți au un nivel de educație mai scăzut (pre-primar, primar, sau secundar inferior) sunt mai vulnerabili la sărăcie sau excluziune socială, comparativ cu cei ai căror părinți au primit o educație la nivel mai înalt (secundar superior și post-liceal, sau universitar). Din 2008, această vulnerabilitate se află în creștere.

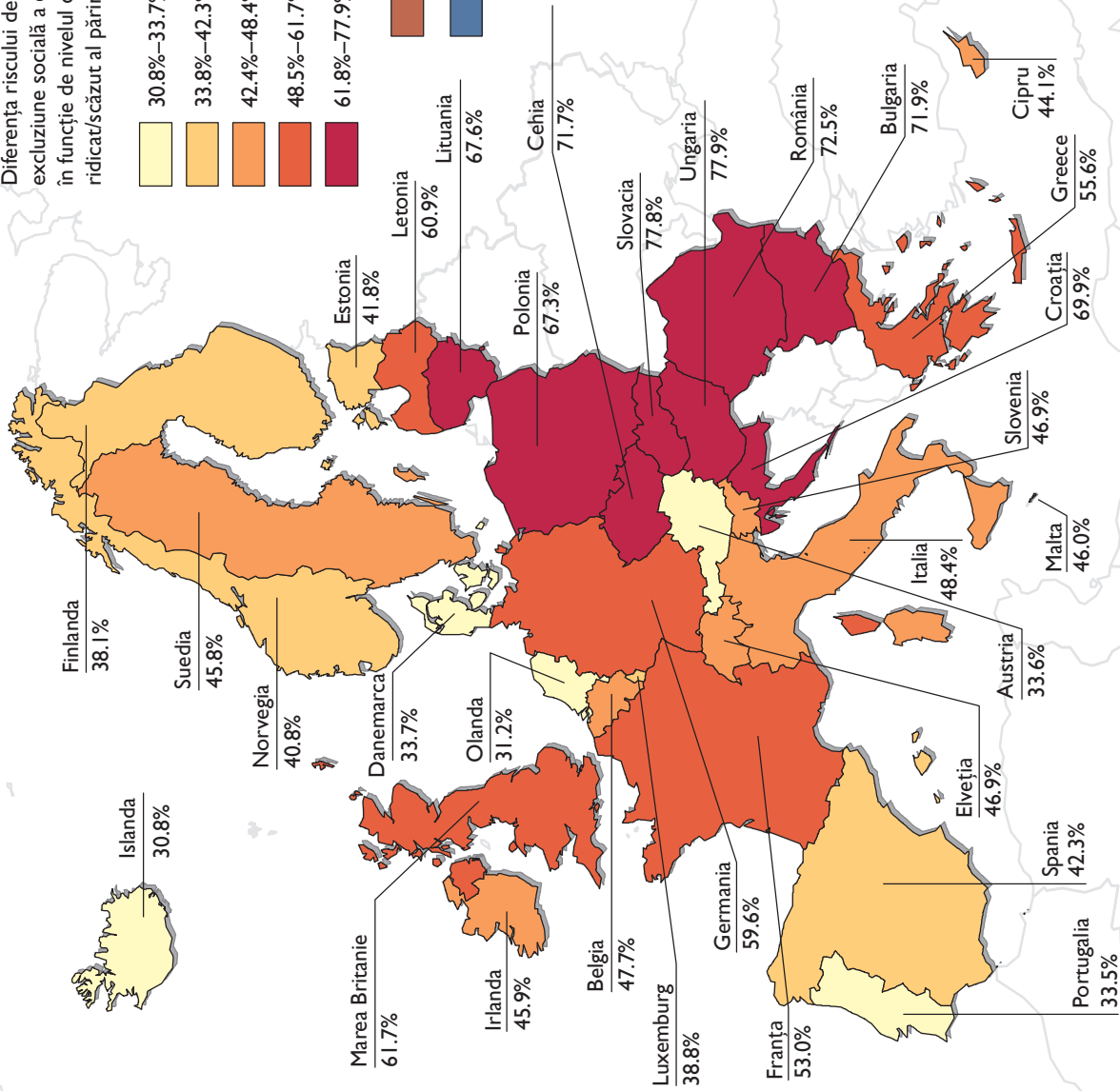
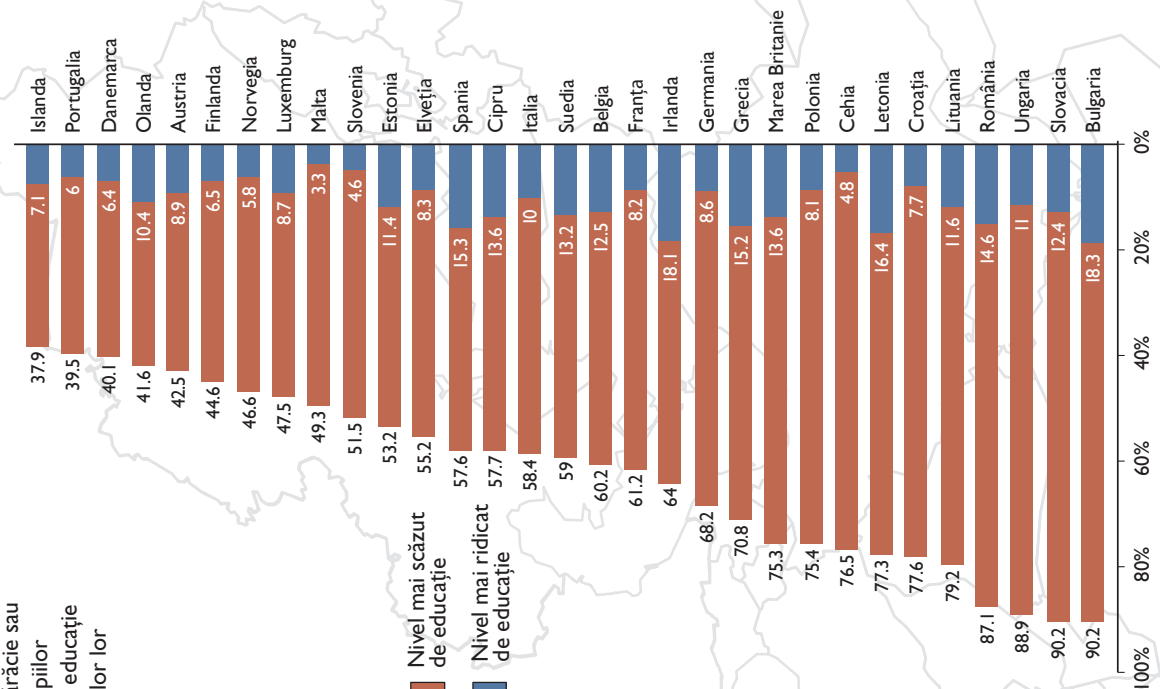
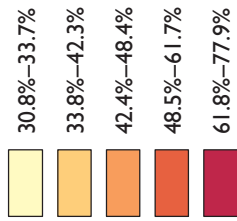
Procentul copiilor expuși riscului de sărăcie la nivelul statelor UE (fără Croația) a crescut de la 55,3% la 61% în cazul copiilor ai căror părinți au un nivel de educație scăzut. Creșterea este însă doar de 0,5% pentru cei ai căror părinți au un nivel mai ridicat de educație.

Copiii ai căror părinți au un nivel de educație mai scăzut (pre-primar, primar sau gimnazial) sunt mai vulnerabili la sărăcie sau excluziune socială, comparativ cu cei ai căror părinți au primit o educație la nivel mai ridicat (secundar superior și post-liceal, sau universitar).

Conform figurii 6 (pe pagina următoare), diferențele în ceea ce privește ponderea copiilor în risc de sărăcie sau excluziune socială între cei cu părinți cu nivel de educație scăzut și cei cu părinți cu nivel mai ridicat de educație sunt mici în anumite țări: Islanda, Olanda, Austria, Portugalia, Danemarca, Finlanda și Luxemburg. Aceste diferențe variază totuși de la 30 la 40 de puncte procentuale. Pe de altă parte, 24 de țări înregistrează diferențe mai mari de 40 de procente, inclusiv țări considerate `egalitare`, precum Franța,

FIGURA 6: DIFERENȚA VALORILOR AROPE (%) ÎN RÂNDUL COPIILOR, ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE EDUCAȚIE RIDICAT/SCĂZUT AL PĂRINȚILOR (2012)

Diferența riscului de sărăcie sau
excluziune socială a copiilor
în funcție de nivelul de educație
ridicat/scăzut al părinților lor

Sursă: EU-SILC 2013 (Accesat în ianuarie 2014)

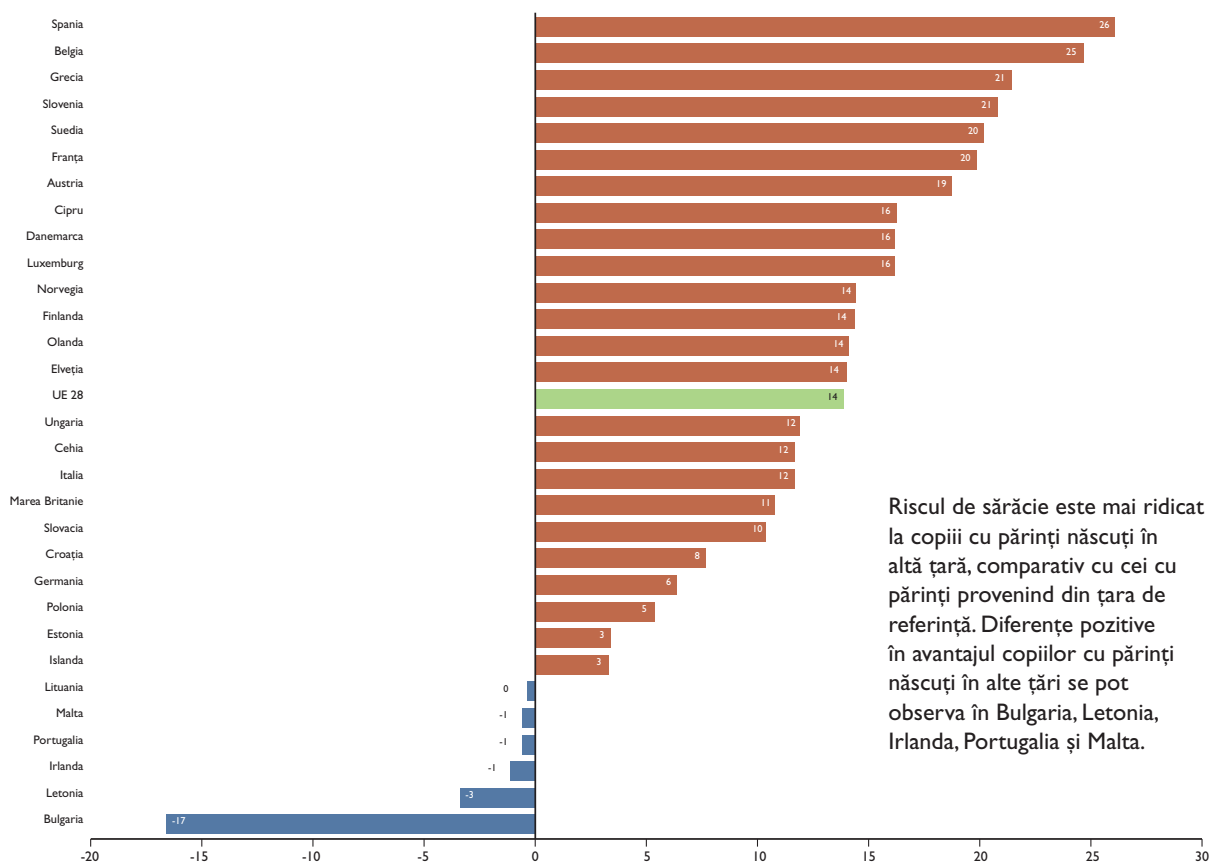
Belgia, Suedia și Norvegia. Alte nouă țări prezintă diferențe de peste 60 de puncte procentuale: inclusiv Cehia, Slovacia, România, Ungaria, Bulgaria, Polonia, Lituania, Croația și Letonia. Figura 6 arată că, în majoritatea cazurilor, statele în care inegalitățile sunt mai puțin evidente în privința nivelului de educație al părinților sunt caracterizate de ponderi mai scăzute de copii expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială. Însă, chiar și în țări unde nivelul de sărăcie în rândul copiilor este relativ scăzut (iar PIB-ul pe cap de locuitor ridicat), precum țările nordice, Olanda, Slovenia, Austria, Elveția și Germania, există discriminare asociată contextului familial.

Chiar și în țări unde nivelul de sărăcie în rândul copiilor este relativ scăzut (iar PIB-ul pe cap de locuitor ridicat), precum țările nordice, Olanda, Slovenia, Austria, Elveția și Germania, există discriminare asociată contextului familial.

ȚARA DE ORIGINE A PĂRINȚILOR

Probabilitatea de a avea copii în risc de sărăcie este determinată și de țara de origine a părinților (figura 7). În cele 28 de state membre UE, riscul de sărăcie în rândul copiilor ai căror părinți sunt născuți în alte țări este mai ridicat, comparativ cu cei ai căror părinți provin din țările de referință.³² Diferențe

FIGURA 7: DIFERENȚE PRIVIND RISCUL DE SĂRĂCIE (%) ÎNTRE COPIII CU PĂRINȚI NĂSCUȚI ÎN ALTE ȚĂRI ȘI CEI CU PĂRINȚI NĂSCUȚI ÎN ȚĂRILE DE REFERINȚĂ (2012)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – datele pentru Bulgaria și Irlanda se referă la anul 2011. Datele pentru România nu sunt disponibile.

În risc de sărăcie se referă doar la procentul copiilor care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de 60% din mediana veniturilor disponibile, la nivel național.

pozitive în avantajul copiilor cu părinți născuți în țări străine se observă doar în Bulgaria, Letonia, Irlanda, Portugalia și Malta, datorită diverselor tipuri de migrație. Diferențe mai mari se regăsesc în Spania, Belgia, Grecia, Slovenia, Suedia și Franța. Toate aceste țări înregistrează venituri medii spre mari, ceea ce indică faptul că inegalitățile generate de originea sau istoricul familiei sunt la un nivel relativ ridicat, chiar și în țări caracterizate de convingeri puternice în ceea ce privește dreptatea socială, precum Franța și Belgia.

Cei născuți în alte țări ocupă, cel mai adesea, locuri de muncă slab plătite. De asemenea, se confruntă cu un risc mai mare de a avea dificultăți în accesarea ajutoarelor sociale și serviciilor de bază (precum învățământ primar și îngrijire).

COMPONENȚA FAMILIEI

Componența gospodăriei este un alt factor ce influențează măsura în care copilul din acea familie este expus riscului de sărăcie sau excluziune socială. Se asociază cu un nivel ridicat de risc de sărăcie în rândul copiilor din familiile monoparentale, fiind vorba în principal de femei (49.8% dintre copiii din familiile monoparentale se află în risc de sărăcie sau excluziune socială, față de 25.2% dintre copiii din familiile medii cu copii dependenți), precum și familiile numeroase alcătuite din doi adulți și cel puțin trei copii dependenți (30% ponderea sărăciei per copil).³³

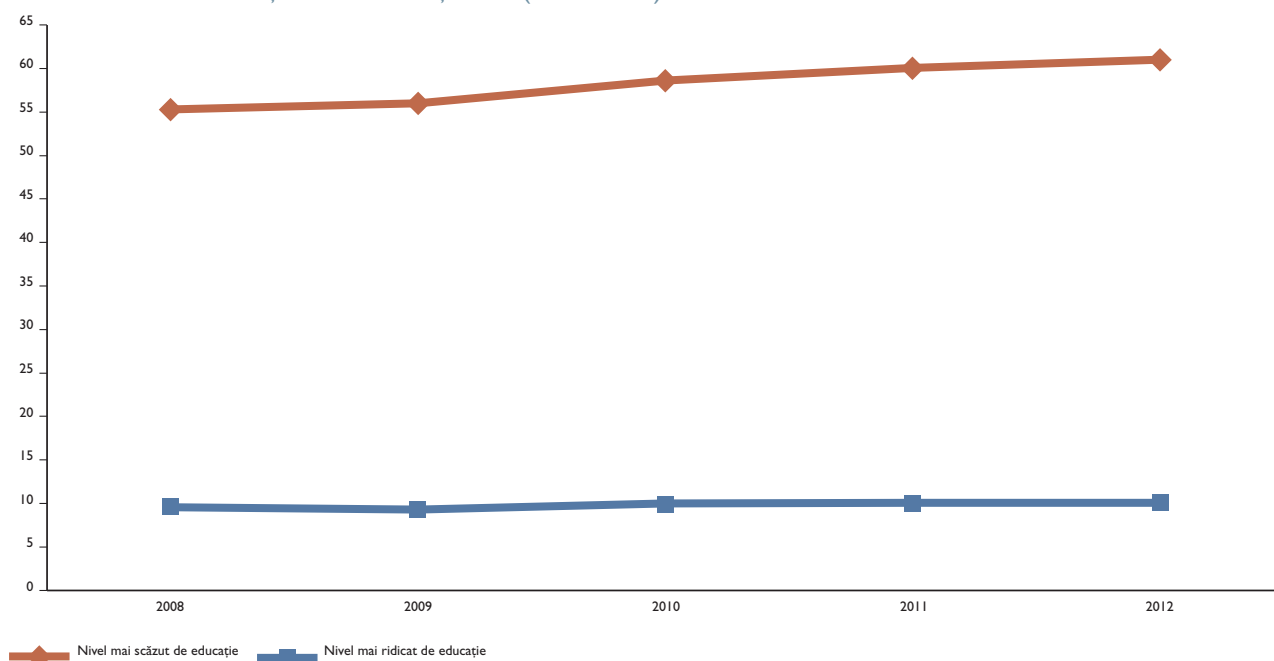
CRIZA DIN 2008 ADÂNCEȘTE DIFERENȚA

La nivelul întregii Europe, criza economică și financiară care s-a declanșat în 2008 a agravat situația copiilor în ceea ce privește sărăcia. Aceeași criză a exacerbât inegalitățile și a înrăutățit condițiile de locuit și oportunitățile pentru copiii ai căror părinți au un nivel de educație scăzut și posibilitate de lucru limitată. Prin devalorizarea salariilor, în special a celor de la nivelul inferior al grilei, criza – însoțită de reducerea măsurilor sociale de sprijin oferite de stat – a determinat o scădere a venitului disponibil al celor mai dezavantajate familii cu copii. Figura 8 arată o deteriorare cu 5,8 puncte procentuale a situației copiilor cu părinți cu un nivel de educație scăzut, în vreme ce situația copiilor cu părinți cu un nivel de educație ridicat s-a schimbat cu doar +0,5 puncte procentuale, la nivelul celor 27 de state membre UE (înainte de aderarea Croației).

“Mi-am pierdut toți prietenii pentru că nu avem bani. Ei cred că nu vreau să-mi petrec timpul cu ei pentru că nu pot ieși în oraș. Dar vreau! Doar că nu-mi permit!”

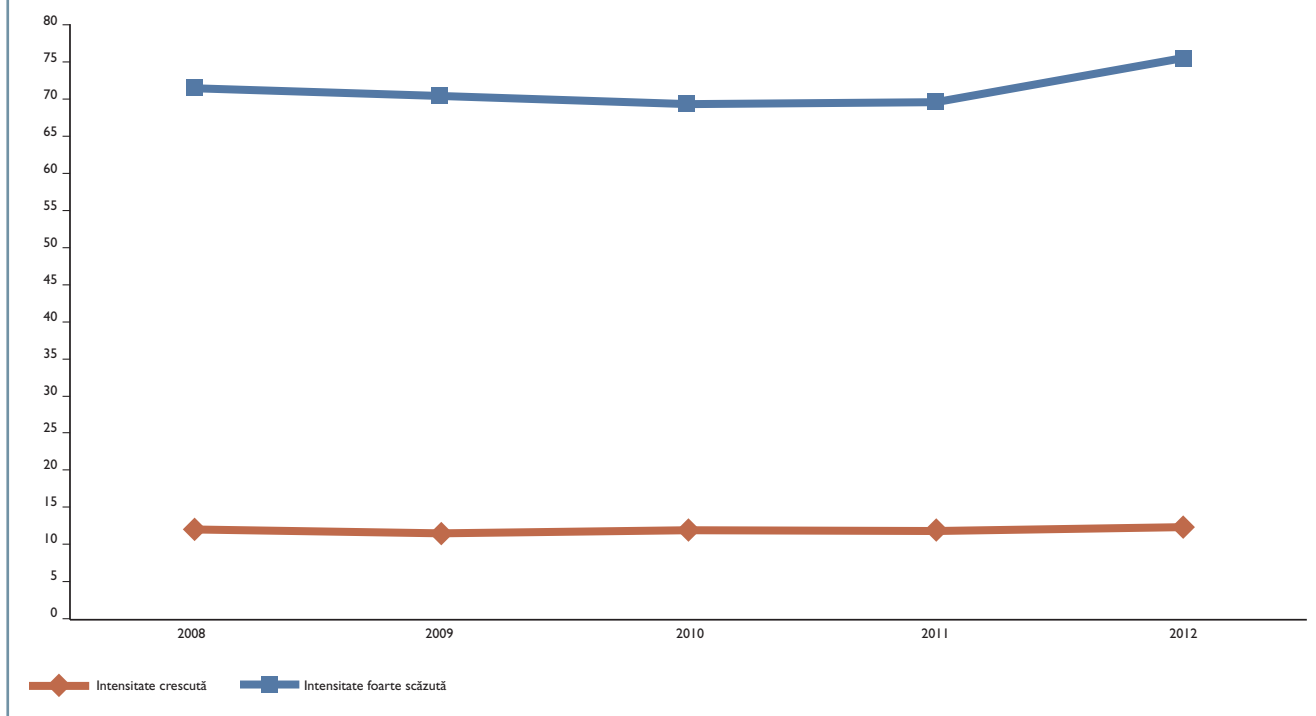
Fată de 17 ani, Suedia

FIGURA 8: EVOLUȚIA VALORILOR AROPE (%) ÎN RÂNDUL COPIILOR, ÎN UE 27 ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE EDUCAȚIE AL PĂRINȚILOR (2008-2012)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014).

FIGURA 9: EVOLUȚIA VALORILOR AROPE (%) ÎN RÂNDUL COPIILOR, ÎN UE 27, ÎN FUNCȚIE DE INTENSITATEA MUNCII PĂRINȚILOR (2008-2012)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014)

În risc de sărăcie se referă doar la procentul copiilor care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de 60% din mediana veniturilor disponibile, la nivel național.

Prin devalorizarea salariilor, în special a celor de la nivelul inferior al grilei, criza – însoțită de reducerea măsurilor sociale de sprijin oferite de stat – a determinat o scădere a venitului disponibil al celor mai dezavantajate familii cu copii.

După cum am arătat anterior, inegalitatea este, în general, asociată cu o creștere a riscului de sărăcie sau excluziune socială. În Suedia, spre exemplu, riscul de sărăcie sau excluziune socială în rândul copiilor cu părinți cu un nivel de educație scăzut a crescut de la 42.8% în 2008 la 59% în 2012 (16 puncte procentuale).³⁴ În aceeași perioadă, în cazul familiilor în care părinții au frecventat învățământul universitar, s-a observat o schimbare de mai puțin de 4 puncte procentuale. Tendințe similare există și în Italia, Malta, Grecia, Irlanda, Cipru și Letonia. Trendul ascendent pentru copiii expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială asociat nivelului de educație al

părinților este îngrijorător când ne gândim, în mod special, la potențialul de a perpetua transmiterea dezavantajului la următoarele generații.

Figura 9 evidențiază tendințele inegalității asociate intensității muncii în perioada 2008 -2012.³⁵ Iarăși, categoria copiilor cu părinți care muncesc mai puțin de 20% din potențialul lor de muncă s-a confruntat cu o creștere a riscului de sărăcie de la 71.4% în 2008 la 75.5% în 2012, în vreme ce situația copiilor cu părinți care participă cu 55-85% din potențialul lor de muncă nu a suferit nicio schimbare.

Trendul ascendent pentru copiii expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială asociat nivelului de educație al părinților este îngrijorător când ne gândim, în mod special, la potențialul de a perpetua transmiterea dezavantajului la următoarele generații.

3 ACCESUL COPIILOR LA SERVICII DE ÎNGRIJIRE ȘI EDUCAȚIE – UN DREPT ȘI UN MIJLOC DE A IEȘI DIN SĂRĂCIE

Accesul egal la servicii de îngrijire a copilului accesibile și complete, precum și la învățământ gratuit și de înaltă calitate este esențial pentru a garanta oportunități egale și pentru a întrerupe cercul vicios al sărăciei (Convenția ONU, articolele 28 și 29). Primii ani de viață, de la naștere și până la înscrierea în învățământul obligatoriu, sunt cruciali pentru dezvoltarea unui copil. Sunt anii în care încep să se formeze capacitățile și aptitudinile care durează o viață întreagă. Accesul la servicii de îngrijire și educație formală este esențial pentru a implementa drepturile copilului³⁶ și pentru a-i oferi copilului oportunitățile necesare care să conducă la asigurarea venitului în viața de adult. Totodată, accesul copilului la servicii de îngrijire accesibile și complete, precum și

la învățământ de calitate și gratuit le permite părinților să participe la piața muncii.³⁷

Însă, așa cum arată figurile 10 și 11, în majoritatea țărilor europene, țintele propuse la Barcelona și aprobate de Consiliul European în 2002 – de a pune la dispoziție servicii de îngrijire a copilului pentru cel puțin 33% dintre copiii sub 3 ani și cel puțin 90% dintre copiii cu vârste între trei ani și vârsta obligatorie de înscriere în sistemul școlar, până în 2010 – sunt departe de a fi atinse.

În prezent, media europeană în ceea ce privește acest aspect este de 30%. Doar 12 țări au reușit să depășească obiectivul de 33% pentru copiii sub trei ani. În aceste țări, doar 5% dintre copii sunt înscriși la servicii de îngrijire de 30 de ore pe săptămână sau mai mult,³⁸ ceea ce generează un impact evident asupra participării părinților pe piața muncii și, prin urmare, asupra posibilităților de venit. Unsprezece țări – România, Lituania, Ungaria, Malta, Austria,

FIGURA 10: ACCESUL LA SERVICII DE ÎNGRIJIRE PENTRU COPIII DE 0-3 ANI (%) 2011

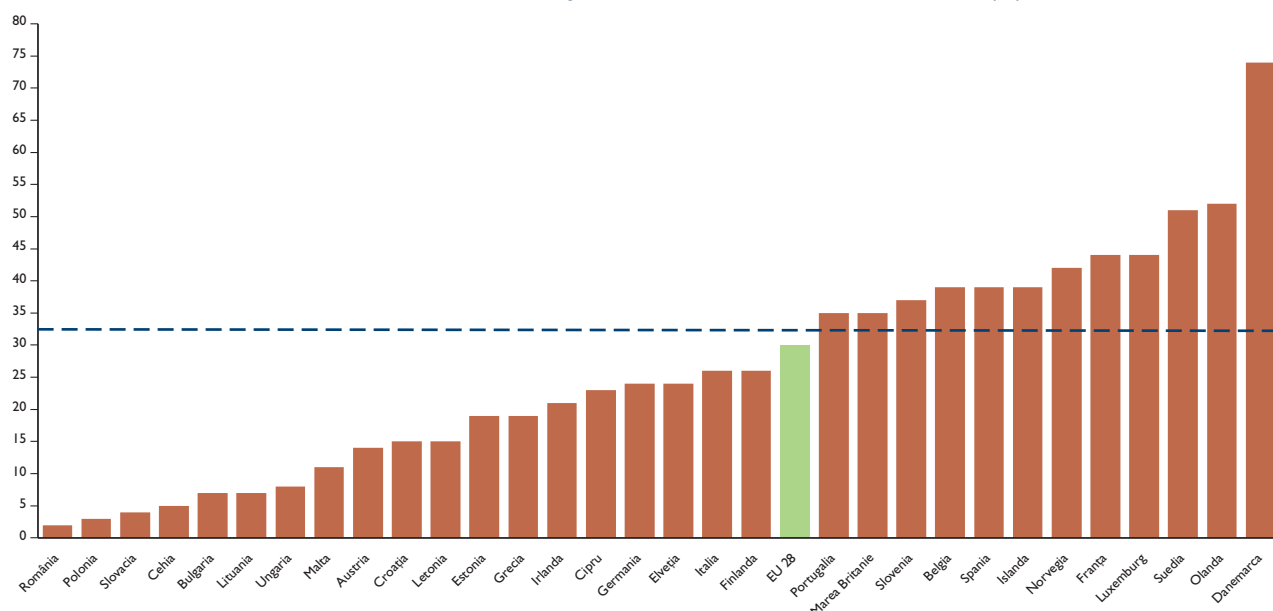
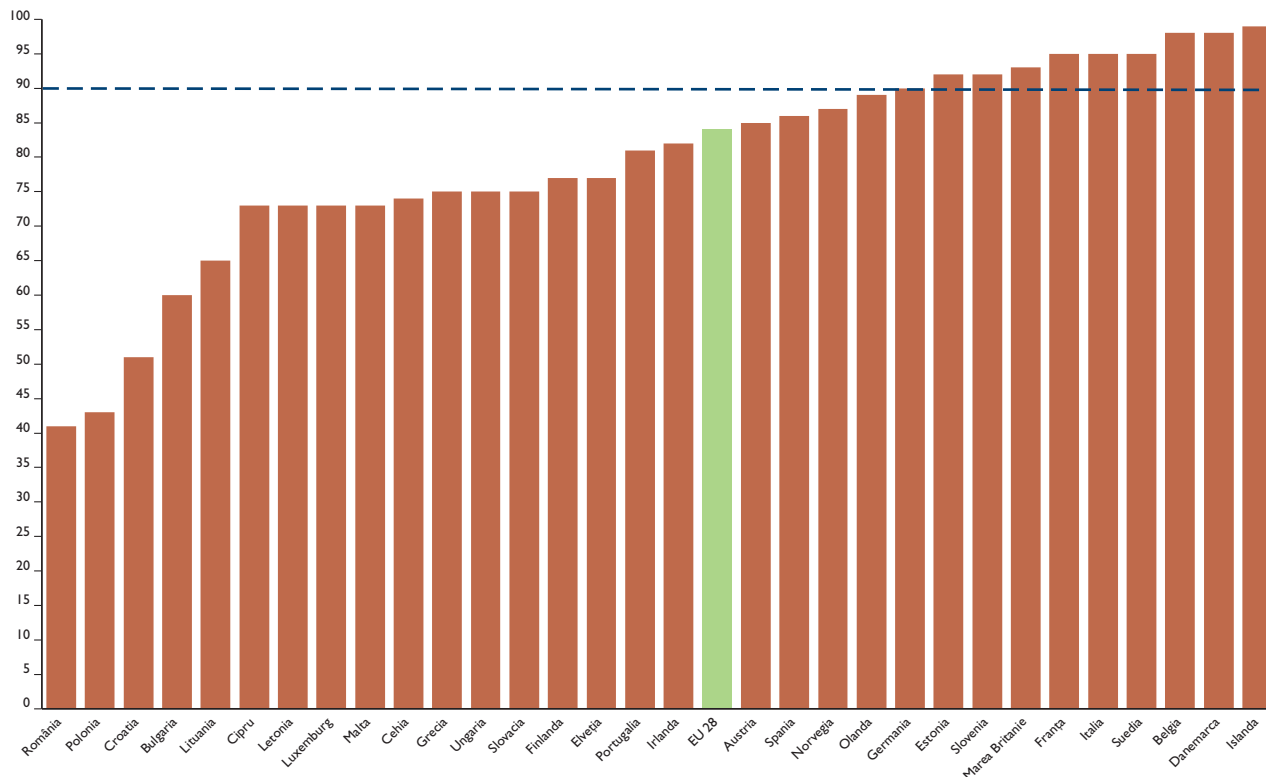

FIGURA II: ACCESUL LA SERVICII DE ÎNGRIJIRE PENTRU COPIII DE 3-6 ANI (%) 2011

Sursa: EU-SILC 2013 (Accesat în ianuarie 2014)

Croația și Letonia – asigură un acces mai mic 15%.

Când vine vorba de servicii pentru copiii mai mari de 3 ani și până la înscrierea în învățământul obligatoriu, Islanda, Danemarca, Belgia, Suedia, Italia, Franța, Marea Britanie, Slovenia, Estonia și Germania înregistrează o acoperire de 90% sau mai mult, deși în Belgia, Suedia, Franța și Germania, mai puțin de 70% dintre servicii acoperă 30 de ore pe săptămână sau mai mult.³⁹ România, Polonia, Croația, Bulgaria și Lituania prezintă cea mai scăzută acoperire, de mai puțin de 65%.

CALITATE ȘI ACCESIBILITATE

Calitatea serviciilor de îngrijire și educație timpurie a copilului este la fel de importantă ca și gradul de acoperire. Important este inclusiv numărul de ore oferite de aceste servicii. Multe țări din Europa înregistrează rate de acoperire ridicate, însă pun la dispoziție servicii de îngrijire pentru copii de una până la 29 de ore pe săptămână. Acest lucru afectează nu doar calitatea, ci și posibilitățile de participare în muncă ale părinților. În general, la nivelul Europei, datele referitoare la calitatea serviciilor de îngrijire pentru copii sunt puține. Tot reduse sunt și informațiile privind formările și

calificările personalului, raportul dintre numărul de copii care revine unui îngrijitor sau rata de integrare ulterioară în sistemul educațional. Acest aspect este îngrijorător, având în vedere creșterea gradului de acoperire în perioada 2008–2011 pentru care nu există informații disponibile referitoare la calitatea serviciilor de îngrijire acordate.

În mod similar, o acoperire mai sporită nu se asociază neapărat cu servicii de îngrijire accesibile din punct de vedere financiar. În multe țări europene, copiii care provin din familii sărace au cele mai mici șanse să beneficieze de serviciile de îngrijire. Acestea pot include familii cu părinți care muncesc rar sau deloc, familii de migranți sau minorități etnice (de ex., romi, nomazi), sau au primit doar educația primară sau gimnazială.⁴⁰

“Școlile nu oferă nici măcar lucrurile de bază precum materiale pentru experimente de laborator, hârtie igienică sau încălzire.”

Armando, Italia

În multe țări europene, copiii care provin din familii sărace au cele mai mici șanse de a beneficia de servicii de îngrijire.

PHOTO: FRANCESCO ALESSI / PARALLELOZERO

Copii care participă la activitatea de educație non-formală a Salvați Copiii Italia din Napoli

IMPACT PE TERMEN LUNG

Rata de acoperire și calitatea serviciilor de îngrijire a copiilor au impact pe termen lung asupra oportunităților de educație și, mai apoi, de angajare. Copiii care beneficiază de servicii de educație și îngrijire timpurie, înainte de învățământul obligatoriu, prezintă în general mai puține riscuri de abandon școlar și mai multe șanse de a obține calificările necesare pentru a avea acces la locuri de muncă mai bune și a câștiga salarii mai mari ca adulți.⁴¹ Pe de altă parte, oportunitățile reduse de educație conduc, în cele mai multe cazuri, la un nivel scăzut de bunăstare pentru familii și copii, având potențialul de a perpetua dezavantajul la generațiile următoare.

Un studiu realizat de Salvați Copiii România a descoperit că, pentru a acoperi cheltuielile legate de educația copilului (excluzând plata personalului școlii), părinții trebuie să cheltuiască o sumă care este de o dată și jumătate de ori mai mare decât suma alocată de către stat pentru educația unui copil.⁴² Deși învățământul obligatoriu este, în teorie, gratuit, părinții trebuie să plătească pentru meditații suplimentare, materiale (precum manuale, creioane, cretă și alte materiale didactice), transport, renovarea și întreținerea școlilor, echipamente sportive sau personal de pază privat. Aceste „costuri ascunse” creează un dezavantaj clar pentru copiii ai căror familii nu își permit să plătească, ceea ce poate conduce la neînscrisere sau abandon școlar.

PĂRĂSIREA TIMPURIE A ȘCOLII

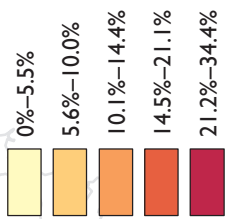
Unul dintre cele cinci obiective ale strategiei Europa 2020 este să reducă părăsirea timpurie a școlii la o pondere mai mică de 10%. Însă, în ciuda câtorva îmbunătățiri înregistrate în ultimii ani, aproximativ 13% dintre copiii din UE părăsesc sistemul de învățământ după ciclul gimnazial și nu sunt înscriși în alte programe educaționale sau de formare. Majoritatea țărilor sunt departe de a atinge obiectivul – spre exemplu Spania, unde 25% părăsesc timpuriu școala (figura 12).

Ponderea celor care părăsesc timpuriu școala (figura 12) reprezintă procentul persoanelor care au frecventat cel mult învățământul gimnazial, fără să mai fie apoi înscrise în alte tipuri de educație sau formare, din totalul populației de 18 – 24 de ani.⁴³

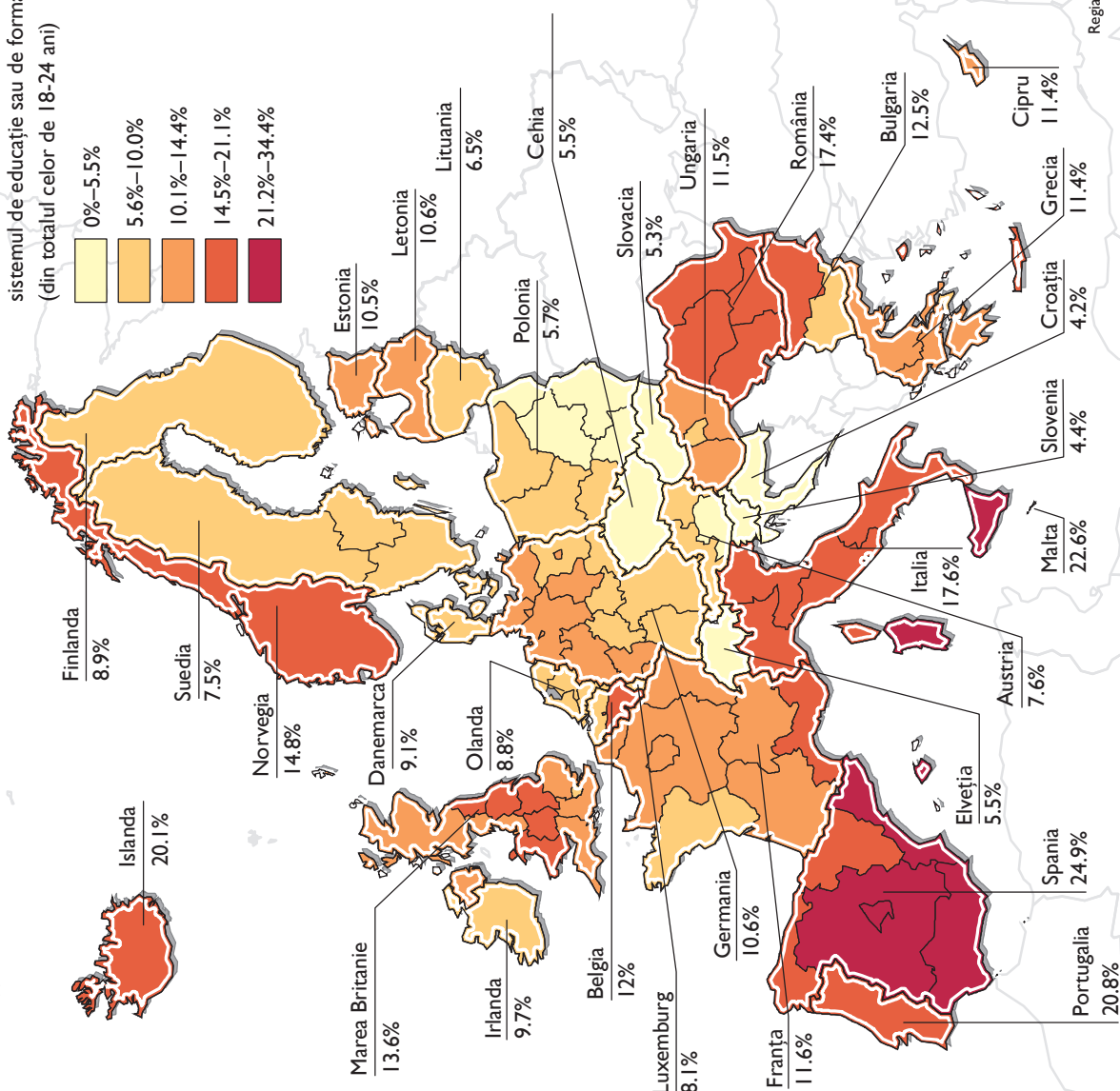
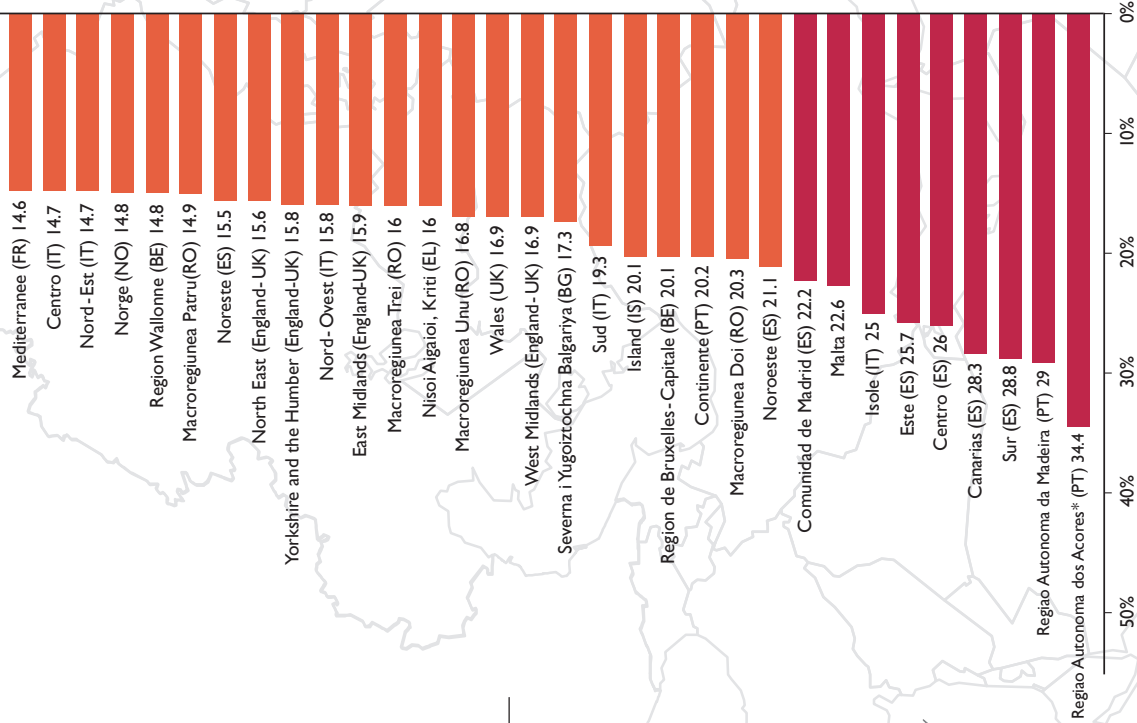
Copiii vulnerabili și marginalizați sunt în mod special afectați de dezavantajul educațional. Spre exemplu, în Grecia, România, Bulgaria, Italia și Franța, 10% sau mai mult dintre copiii de etnie romă aflați la vârsta învățământului obligatoriu (7-15 ani) nu frecventează școala.⁴⁴ Mai mult, rata abandonului școlar este mult mai ridicată în cazul copiilor romi sau al celor care provin dintr-o familie de migranți, dar și al celor cu nevoi speciale.⁴⁵

FIGURA 12: RATA DE PĂRĂSIRE TIMPURIE A ȘCOLII (%) 2012

Persoane care au părăsit timpuriu sistemul de educație sau de formare (din totalul celor de 18-24 ani)

Regiunile cu cele mai ridicate rate de părăsire timpurie a sistemului de educație sau formare (> 14,5%)

* Nu apare pe hartă
Sursa: Anchetă asupra forței de muncă (EU Labour Force Survey - LFS) 2013 (ecceat în Ianuarie 2014).

4 INACCESIBILITATEA SAU INADECVAREA LOCUIRII – O CAPCANĂ A SĂRĂCIEI

Condițiile de locuit inadecvate reprezintă un alt aspect important al sărăciei și excluziunii. Un mediu de viață adecvat, care este sigur, curat și sănătos este vital pentru dezvoltarea, sănătatea, educația și viața socială a copiilor. Copiii au nevoie de un loc corespunzător și liniștit unde să-și facă temele, să se joace și să își invite prietenii. Însă, familiile care trăiesc în sărăcie sau sunt expuse riscului deseori locuiesc în zone caracterizate de condiții de locuit dăunătoare sănătății și nesigure.

La nivelul UE (excluzând Islanda, Norvegia și Elveția), ponderea copiilor care trăiesc în familii care alocă peste 40% din venitul disponibil pentru cheltuieli aferente asigurării unui adăpost (împiedicându-i pe părinți să își permită alte activități care contribuie la bunăstarea copiilor lor, precum activități culturale sau de petrecere a timpului liber) este de 11%. Grecia înregistrează cel mai ridicat procent (38%), urmată de Spania, România, Bulgaria, Ungaria, Olanda, Germania și Portugalia. Cele mai scăzute niveluri sunt înregistrate în Slovenia, Franța, Malta, Cipru și Finlanda, unde procentul variază între 4 și 2%.⁴⁶

“Familia mea nu are acces la apă. Suntem nevoiți să strângem apa de ploaie care este murdară și care face uneori broaște. Sora mea și cu mine putem face baie doar la centrul de zi pentru copii, iar asta mă face să-mi fie rușine.”

Fată de 15 ani, Lituania

Procentul copiilor care trăiesc în gospodării care se confruntă cu probleme severe ale locuinței – de ex., locuințe cu scurgeri prin tavan, igrasie pe pereți, podea sau în fundație, sau tâmplărie deteriorată – este de 17% la nivelul celor 28 de state membre UE, cu 15 state la nivel egal cu media sau sub aceasta.⁴⁷ Slovenia înregistrează cel mai ridicat procentaj (31%), urmată îndeaproape de Letonia, Cipru și Ungaria. În Italia, Portugalia și Danemarca, aproape un sfert dintre copii trăiesc în gospodării care se confruntă cu probleme severe ale locuinței. Ponderi mai scăzute sunt înregistrate în Malta, Finlanda, Suedia, Norvegia, Slovacia, Croația, Polonia, Grecia, Cehia și Irlanda.⁴⁸

După cum este evidențiat în figurile 13 și 14, ponderea copiilor care trăiesc în gospodării care nu-și pot permite o locuință sau care au probleme severe cu locuința este puternic legată de un venit scăzut în gospodărie (cei care trăiesc cu sub 60%

PHOTO: SAVE THE CHILDREN

România: Un copil din București locuiește într-o casă fără utilități și condiții minime. Nu este domiciliul legal, așa că familia de șase persoane riscă să fie evacuată. Starea proastă de sănătate a tatălui fetei îl împiedică să muncească.

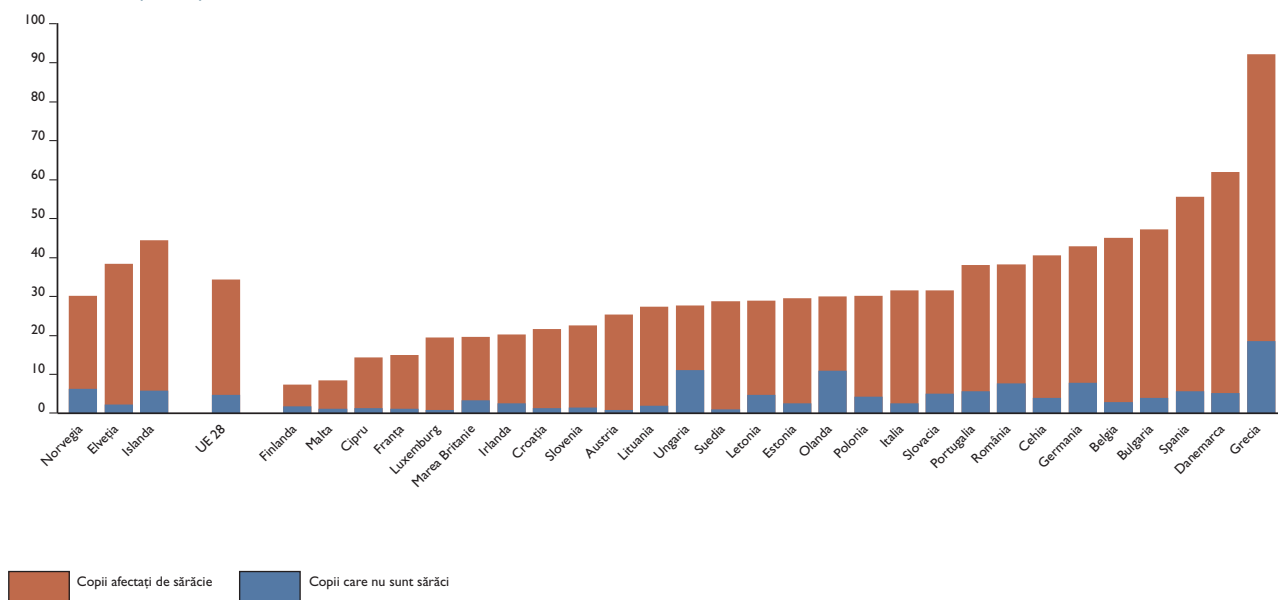
din venitul mediu disponibil la nivel național). Însă, condițiile inadecvate de locuit îi pot afecta și pe copiii care nu sunt considerați săraci.

“Am venit de la școală și toate lucrurile mele dispăruseră. Mama împachetase totul. Am fost foarte tristă.”

Fată de 15 ani, Danemarca

Un studiu realizat în Danemarca arată că 0,4% din totalul familiilor cu copii sunt evacuate din casele lor în fiecare an din cauza chiriilor mari și sunt expuse riscului de a trăi pe străzi. Din 2002 până în 2010, numărul persoanelor evacuate din propriile case s-a dublat.⁴⁹

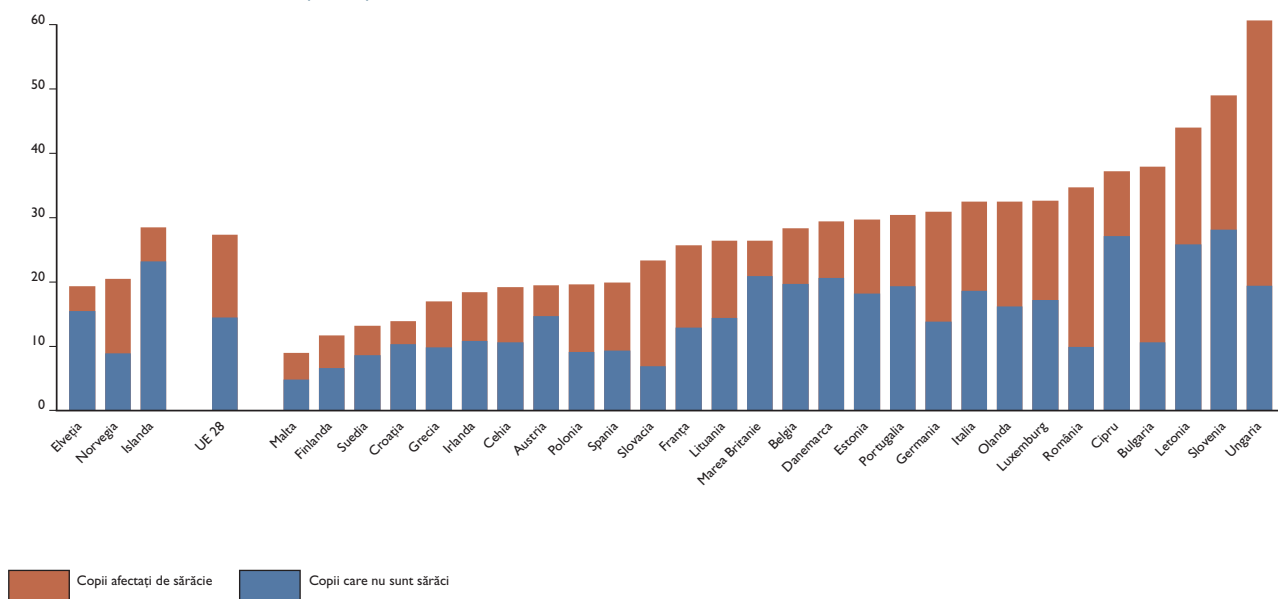
FIGURA 13: COPIII CARE TRĂIESC ÎN LOCUINȚE INACCESIBILE (%) ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE SĂRĂCIE (2012)

Au fost însumate toate veniturile financiare provenite din orice sursă și de la fiecare membru al familiei. Acestea includ venituri salariale, beneficii sociale și provenite din investiții (coate transferurile sociale primite în bani includ și pensiile pentru persoanele în vârstă)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – Datele pentru Irlanda și Belgia se referă la 2011

FIGURA 14: COPIII CARE TRĂIESC ÎN CONDIȚII PRECARE DE LOCUIT (%) ÎN FUNCȚIE DE NIVELUL DE SĂRĂCIE (2012)

Sursa: EU-SILC 2013 (accesat în ianuarie 2014) – datele pentru Irlanda se referă la anul 2011.

5 DREPTURILE COPIILOR - ABORDAREA CORECTĂ PENTRU A COMBATE SĂRĂCIA ȘI EXCLUZIUNEA SOCIALĂ ÎN RÂNDUL COPIILOR

După cum am văzut în capitolele anterioare, sărăcia în rândul copiilor este o problemă multidimensională. Își are originea nu doar în veniturile scăzute, ci și în excluziunea copiilor și negarea drepturilor lor. Conform Convenției ONU privind drepturile copilului, semnată și ratificată de toate țările europene, fiecare copil are dreptul să își dezvolte potențialul social, emoțional, cognitiv și fizic, precum și să aibă un trai adecvat, indiferent de contextul familial.⁵⁰ Convenția ONU le garantează clar dreptul la educație, sănătate, adăpost și protecție, de a participa la deciziile care îi vizează, la joacă și timp liber și la o alimentație echilibrată, la a fi îngrijiți într-un mediu familial. Mai mult, interesul superior al copilului trebuie să fie urmărit cu prioritate.

Tratatul UE de la Lisabona a consolidat angajamentul UE și prevede că protejarea drepturilor copiilor reprezintă unul din obiectivele UE. În plus, Carta UE a Drepturilor Fundamentale garantează protejarea drepturilor copiilor de către instituțiile UE, precum și de către statele membre UE, prin implementarea legislației comunitare.

Sărăcia și excluziunea îi privează pe copii de drepturile lor și, astfel, le limitează oportunitățile de a dobândi competențele și abilitățile care să le permită să iasă din sărăcie și, în viitor, să contribuie la bunăstarea societății.

Criza economică din Europa a condus la o erodare și mai mare a drepturilor copiilor. Chiar și țările care au înregistrat creștere economică în ultimii ani sunt caracterizate de o adâncire a diferenței între familiile

sărace și cele bogate.

Sărăcia și excluziunea îi privează pe copii de drepturile lor și, astfel, le limitează oportunitățile de a dobândi competențele și abilitățile care să le permită să iasă din sărăcie și, în viitor, să contribuie la bunăstarea societății.⁵¹

Toate guvernele de la nivelul Europei au datoria de a respecta drepturile copiilor. Salvați Copiii consideră că asigurarea drepturilor copiilor poate diminua consecințele sărăciei și, pe termen lung, poate reduce și chiar preveni fenomenul. Mai jos sunt prezentate câteva drepturi pe care guvernele și instituțiile trebuie să le aibă în vedere în încercarea de a eradica sărăcia în rândul copiilor din Europa.

“Aveam impresia că toți copiii din Norvegia au drepturi egale, însă nu se întâmplă așa în lumea mea. Unii copii se nasc într-o familie săracă și trebuie să trăiască în sărăcie tot restul vieții.”

Tânăra de 19 ani, Norvegia

DREPTUL LA PARTICIPARE (Convenția ONU, articolul 12)

Copiii au dreptul ca opiniile lor să fie ascultate și de a lua parte la deciziile care îi vizează, pentru că, deseori, pot contribui cu propriile reflecții și experiențe pe care adulții nu le pot identifica sau prioritiza. Prin urmare, copiii au un rol important în oferirea de informații care să stea la baza politicilor și în influențarea măsurilor de reducere a sărăciei copiilor. Instituțiile publice independente, de tipul Avocatului Copilului sau alte organisme similare, care pun la dispoziție mecanisme imparțiale și independente de înregistrare a reclamațiilor pot face auzită vocea copiilor. Toate statele europene ar trebui să semneze și să ratifice Protocolul opțional la

Convenția cu privire la drepturile copiilor cu privire la o procedură de comunicare (OPCP), care le oferă copiilor posibilitatea de a trimite plângeri către ONU, în cazul în care drepturile le sunt încălcate și nu au primit o soluție în țara în care locuiesc.⁵²

De asemenea, este esențial ca atât copiii cât și familiile lor afectate de sărăcie să fie bine informați cu privire la drepturile legale care le aparțin și să aibă acces la un sistem de justiție adaptat copiilor. UE poate juca un rol important în promovarea unor modele de justiție restaurativă și a sistemelor de justiție adaptate copiilor, implementând Liniile directoare ale Consiliului Europei privind justiția adaptată copiilor.

DREPTUL LA EDUCAȚIE (Convenția ONU, articolele 28 și 29)

Educația le oferă copiilor cunoștințe și abilități, precum și calificarea necesară pentru integrarea viitoare pe piața muncii. În plus, o educație de calitate îmbunătățește încrederea în sine a copiilor și le va permite să contribuie la o comunitate mai unită și stabilă ca adulți.⁵³

Accesul la educație de calitate este esențial pentru a întrerupe cercul vicios al sărăciei. Cu toate acestea, rezultatele educației primite în ciclurile primar și secundar sunt în mare măsură influențate de contextul familial al copilului, de tipul de educație primit și de posibilitatea acestuia de a continua educația o perioadă de timp suficientă pentru a obține o calificare.⁵⁴

În ultimii ani, s-a adâncit diferența dintre educația de care beneficiază copiii provenind dintr-un mediu socio-economic defavorizat, comparativ cu cei dintr-un mediu cu mai multe posibilități (vezi capitolul 3). Copiii din familii cu o situație socio-economică mai precară, sau care trăiesc în zone dezavantajate din punct de vedere social sau economic au la dispoziție mai puține alegeri în ceea ce privește școlile și prezintă un risc mai mare de a părăsi timpuriu școala. De asemenea, este foarte probabil ca aceștia să fie expuși discriminării, violenței, lipsei de suport academic și supravegherii parentale.

Asigurarea accesului la învățământ de calitate gratuit și punerea la dispoziție a unei game variate de oportunități de educare și formare, atât formală cât și informală, precum și programe de tipul Școala după școală (after-school), ar permite unui număr mai mare de copii afectați de sărăcie să-și continue școala.

Accesul la educație de calitate este esențial pentru a întrerupe cercul vicios al sărăciei. În ultimii ani însă, s-a adâncit diferența dintre educația de care beneficiază copiii provenind dintr-un mediu socio-economic defavorizat, comparativ cu cei dintr-un mediu cu mai multe posibilități.

DREPTUL LA TIMP LIBER, JOACĂ ȘI CULTURĂ (Convenția ONU, articolul 31)

Sărăcia în rândul copiilor este, adesea, strâns legată de excluziunea socială, ceea ce înseamnă că acei copii și tineri din familii sărace sau marginalizate nu își pot permite să ia parte la multe dintre activitățile de petrecere a timpului liber și culturale de care se bucură copiii din familii cu o situație mai bună. Copiii care trăiesc în zone mărginașe, copiii cu dizabilități și cei din familii de migranți au la dispoziție o gamă chiar mai restrânsă de activități la care să participe. În cel mai rău caz, așa cum arată un studiu de cercetare recent din Finlanda, inegalitatea economică poate duce la discriminarea din partea colegilor, excluziune și violență.⁵⁵

În februarie 2013, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a adoptat un comentariu general la articolul 31 din Convenție, care pune problema unei recunoașteri slabe din partea statelor a drepturilor formulate în articolul 31 care prevede că toți copiii au dreptul la timp liber, joacă și participarea la activități culturale și artistice.⁵⁶ Comitetul și-a exprimat îngrijorarea cu privire la „lipsa investițiilor în măsuri corespunzătoare, ineficiența sau inexistența legislației care să le asigure copiilor protecția necesară și invizibilitatea copiilor în planurile naționale și locale”. Comitetul era „îngrijorat în special de dificultățile cu care se confruntă anumite categorii de copii în a beneficia în mod egal de drepturile definite în articolul 31, în special fetele, copiii săraci, copiii cu dizabilități, copiii indigeni și cei aparținând minorităților, printre alții”.

Participarea la activități în timpul liber este foarte importantă pentru dezvoltarea stimei de sine și a abilităților sociale și civice. Autoritățile trebuie să ofere subvenții care să sprijine activitățile de petrecere a timpului liber și să se asigure că acestea sunt accesibile tuturor copiilor. Este nevoie, de asemenea, de realizarea mai multor studii pe tema barierelor culturale și economice care îi împiedică pe copiii din medii dezavantajate socio-economic să participe la activități de timp liber de care se bucură copiii cu o situație mai bună.

Participarea la activități în timpul liber este foarte importantă pentru dezvoltarea stimei de sine și a abilităților sociale și civice. Autoritățile trebuie să ofere subvenții care să sprijine activitățile de petrecere a timpului liber și să se asigure că acestea sunt accesibile tuturor copiilor.

DREPTUL LA PROTECȚIE (Convenția ONU, articolele 19, 34, 35 și 36)

Toți copiii au dreptul să fie protejați împotriva abuzului, violenței, exploatării și neglijării. Studiile arată că atunci când familiile se află sub presiune financiară sporită, iar serviciile de suport social sunt reduse, copiii sunt expuși unui risc major. Potrivit dovezilor oferite de liniile de asistență (de tip help-line), adăposturile pentru femei și organizațiile neguvernamentale (ONG-uri) din șase țări europene, criza economică și financiară poate conduce la o creștere a violenței împotriva copiilor și a violenței domestice la nivelul statelor membre UE.⁵⁷ Mai precis, recente reduceri bugetare la nivelul serviciilor de protecție și prevenire adresate familiilor și copiilor pot agrava situația. În plus, copiii victime ale abuzului, violenței, exploatării și neglijării „sunt expuși în mai mare măsură riscului de sărăcie și excluziune socială pe parcursul vieții”.⁵⁸

În prezent, se estimează că, în UE, aproximativ 1 milion de copii sunt incluși în sistemul de protecție specială, nelocuind cu familiile lor.⁵⁹ Această situație înregistrează o tendință de creștere în câteva țări, parțial ca o consecință a crizei economice.⁶⁰ Deși majoritatea statelor membre UE exclud sărăcia ca justificare pentru plasarea unui copil în sistemul rezidențial, sărăcia și lipsurile materiale joacă deseori un rol implicit în deciziile de separare a unui copil de familia sa. De asemenea, studiile confirmă supra-reprezentarea copiilor de etnie romă în instituțiile rezidențiale din țările membre UE.⁶¹ Tinerii care părăsesc instituțiile de plasament pentru a începe o viață independentă sunt în special expuși riscului de sărăcie și excluziune socială.

Prin urmare, este esențial ca autoritățile să ofere sprijin familiei ca o primă opțiune, iar sistemul de îngrijire rezidențial să devină o ultimă opțiune. La nivelul Europei, trebuie monitorizat îndeaproape numărul de copii referiți și înscriși în sistemele rezidențiale, pentru a se asigura că sărăcia nu conduce la o creștere a numărului de copii asistați. Acolo unde nu există alternativă, instituțiile trebuie reglementate, supravegheate îndeaproape și trebuie

să respecte toate standardele convenite, inclusiv menite să asigure siguranța copiilor.

DREPTUL DE A NU FI DISCRIMINAT (Convenția ONU, articolul 2)

Articolul 2 din Convenția ONU plasează statelor responsabilitatea de a asigura implementarea drepturilor copiilor din jurisdicția lor, fără discriminare. Cu toate acestea, după cum arată și studiul nostru, copiii care provin dintr-o familie cu istoric de migrație sunt printre cei mai expuși riscului de sărăcie (vezi capitolul 2). Deși multe dintre cauze sunt similare celor cu care se confruntă și alți membri ai populației, există anumiți factori care sunt mai specifici gospodăriilor cu istoric de migrație, precum barierele lingvistice, care îngreunează accesul la locuri de muncă bine plătite. Rate ridicate de șomaj în rândul comunităților de refugiați și al grupurilor de migranți stabiliți de mai multă vreme, precum și lipsa sistemelor de suport pentru cei care solicită azil generează lipsuri materiale foarte grave și conduc la supra-reprezentarea copiilor din familii de migranți în categoria celor care trăiesc în sărăcie. De asemenea, este foarte probabil ca acei copii proveniți din familii de migranți veniți recent într-o țară să fie adăpostiți în locuințe temporare și inadecvate. Anumite state discriminează copiii care solicită azil, negându-le accesul la educație. Spre exemplu, în Norvegia, aceștia nu au dreptul la servicii de îngrijire, iar imigranții aflați în situație de ședere nu au dreptul să se participe la învățământul liceal.

Mobilitatea pe piața muncii la nivelul Europei a condus, de asemenea, la separarea copiilor de părinți (așa numiții `orfani-UE` sau `Euro-orfani`) în momentul în care aceștia s-au mutat în alte țări din Europa pentru a munci. De exemplu, ONG-urile estimează că în state membre UE precum România, Bulgaria și Polonia, 500.000 până la 1 milion de copii sunt afectați de acest fenomen.⁶² În România, statisticile oficiale arată un număr de 22,993 copii cu ambii părinți plecați, deși studii independente arată un număr mai mare de 350.000 copii cu părinți plecați.⁶³ Deși acest fenomen afectează întreaga țară, deseori copiii din cele mai sărace și dezavantajate comunități sunt cei care sunt lăsați în urmă.

Măsurile de combatere a sărăciei și excluziunii sociale în rândul copiilor trebuie, prin urmare, să țină seama și să abordeze problemele specifice cu care se confruntă copiii migranți, inclusiv cei care solicită azil (singuri sau împreună cu familiile sau tutorii) și copiii ai căror părinți îi lasă acasă și migrează pentru a găsi locuri de muncă în alte țări.

DREPTUL LA SERVICII DE SĂNĂTATE (Convenția ONU, articolul 24)

Inegalitățile în ceea ce privește sănătatea copiilor și accesul la servicii medicale rămân mari la nivelul Europei, fiind în creștere ca rezultat al crizei economice. Inegalitățile apar deseori din copilărie, dăinuiesc și se amplifică pe parcursul vieții și se pot transmite generațiilor următoare. Copiii care încă de la naștere se află în sărăcie sunt expuși în mai mare măsură riscului de boli cronice, iar o stare de sănătate necorespunzătoare poate duce la transmiterea sărăciei la viitoarele generații, care este puternic corelată cu factorii sociali determinanți pentru sănătate.⁶⁴

Inegalități în ceea ce privește sănătatea există atât între țările Europene, cât și în interiorul aceleiași țări. În Norvegia, spre exemplu, studiile arată că acei copii născuți în familii cu venit mic au mai puține mese regulate și fac mai rar exerciții fizice, comparativ cu copiii din familii cu situații mai bune, iar 34% dintre tinerii care provin din familii cu venit scăzut prezintă simptome de depresie. Există, de asemenea, o corelație între problemele financiare ale unei familii și factorii de risc legați de consumul de droguri, infracțiuni, agresivitate și violență.⁶⁵

Copiii care trăiesc în sărăcie au mai puține oportunități și resurse pentru prevenirea bolilor și promovarea sănătății. Chiar și în cazul în care accesul la servicii de sănătate este garantat universal de stat, copiii afectați de sărăcie au dificultăți în a accesa un medic de familie sau un dentist din cauza serviciilor de sănătate mai puțin numeroase în zone

dezavantajate, practicilor discriminatorii, costurilor pentru tratamente sau alte taxe. Rate crescute de șomaj și sărăcie supun părinții la un stres major care poate conduce la o creștere a ratei de sinucidere, depresie și abuz psihic.⁶⁶ Copiii sunt afectați de efectele crizei asupra părinților.

Studiile arată că reducerea inegalităților în ceea ce privește sănătatea cu 1% în fiecare an ar majora rata de creștere a PIB-ului anual al unei țări cu 0,15%, ceea ce înseamnă că investițiile în sănătate pot ajuta la diminuarea sărăciei.⁶⁷ În schimb, diminuarea sărăciei este un catalizator al îmbunătățirii egalității în servicii medicale. Măsurile ar trebui să vizeze copiii marginalizați și vulnerabili, precum copiii de etnie romă, copiii migranți și cei cu dizabilități. Sunt necesare mai multe studii despre cauzele inegalității în sănătate și ale accesului inegal la servicii medicale.

DREPTUL LA UN NIVEL DE TRAI ADECVAT (Convenția ONU, articolul 27)

Copiii au dreptul la un nivel de trai care să le satisfacă nevoile fizice și mentale. Este mult mai probabil ca familiile sărace să trăiască în condiții nesănătoase, nesigure și aglomerate. Pierderea veniturilor, majorarea chirii și a prețurilor la combustibil împing multe familii din Europa în această poziție, fapt ce generează stres, o stare precară de sănătate, putând cauza chiar și destrămarea familiei. Este datoria statelor să sprijine părinții și tutorii care nu își pot permite să ofere copiilor un nivel de trai adecvat – în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea și condițiile de locuit.

Napoli: Acești copii trăiesc într-o zonă marginală, foarte săracă și dificilă a orașului, numită Soccavo. După-amiaza, ei participă la activitățile educative și de recreare inițiate de Salvați Copiii Italia.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Măsurarea sărăciei doar din perspectivă financiară oferă o imagine incompletă a dezavantajelor și excluziunii cu care se confruntă un număr din ce în ce mai mare de copii din Europa. Copiii sunt săraci ca rezultat a unor circumstanțe variate și, deseori, ca urmare a combinației acestora. Se poate ca părinții lor să nu aibă un venit disponibil suficient pentru a plăti chiria sau a ține pasul cu achitarea ratelor ipotecare. Se poate ca ei să trăiască în locuințe inadecvate sau să nu aibă posibilitatea de a accesa servicii publice de calitate esențiale, precum cele medicale, de îngrijire sau educaționale. Sunt cazuri când nu își permit să participe în comunitate sau la evenimentele sociale și culturale. De asemenea, se pot găsi în situații care îi expun la risc fizic, sau pot să fie lipsiți de siguranța unei familii stabile și care să le ofere sprijin.

Condițiile, precum și contextele socio-economice și istorice diferite fac comparația între țări dificilă. Este însă o certitudine că există copii care trăiesc în sărăcie în toate țările din Europa, indiferent de resursele financiare ale fiecărei țări – iar numărul acestor copii este în creștere. Criza economică și financiară care s-a declanșat în 2008 a adâncit nivelul de sărăcie și a dus la creșterea vulnerabilității copiilor la sărăcie, în majoritatea țărilor din Europa. În perioada 2008-2012, numărul copiilor expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială în Europa a urcat la aproximativ 1 milion, numai pe parcursul unui singur an, 2011-2012, creșterea fiind de jumătate de milion.

Cei afectați cel mai puternic de impactul crizei au fost copiii săraci și marginalizați, întrucât aceasta a adâncit diferența dintre sărac și bogat. Pentru a combate sărăcia în rândul copiilor este nevoie de decizii politice corecte, care să fie luate atât în țările mai bogate cât și în cele mai sărace. Conform celor prezentate în acest raport, combaterea inegalităților și adoptarea unei abordări a sărăciei din perspectiva drepturilor copiilor sunt printre cele mai eficiente mijloace de reducere a sărăciei și excluziunii.

“Cei care nu au bani stau mai mult acasă. Ar trebui să înființăm un centru pentru tineri în fiecare suburbie și zonă și să organizăm activități și deplasări ieftine.”

Băiat de 13 ani, Suedia

O abordare din perspectiva drepturilor copiilor presupune luarea în considerare a fiecărui aspect ce contribuie la bunăstarea copiilor, dar, în același timp, implică și o schimbare în politicile sociale. În practică, înseamnă punerea la dispoziție a mai multor resurse pentru a extinde și îmbunătăți atât calitatea cât și accesibilitatea serviciilor de îngrijire și educație. Presupune stimularea oportunităților de angajare și îmbunătățirea condițiilor de lucru, atât în ceea ce privește componenta financiară, cât și garantarea unui echilibru muncă – familie pentru părinți. Transferurile sociale care vizează copiii trebuie să fie îmbunătățite în volum și eficiență. Obiectivul lor principal trebuie să fie reducerea inegalităților și împiedicarea transmiterii dezavantajului de la o generație la alta. Prin urmare, măsurile acordate universal trebuie să fie însoțite și de resurse alocate special copiilor dezavantajați. De asemenea, este important să ne asigurăm că activitățile sociale, culturale și de petrecere a timpului liber sunt accesibile tuturor copiilor, indiferent de situația economică a acestora.

Instituțiile europene joacă un rol vital și pot promova colectarea la timp a datelor. Aceste date trebuie să includă toate dimensiunile sărăciei, precum accesul la educație, sănătate și protecție, precum și condițiile generale de trai. Acestea trebuie să aibă în vedere și posibilitatea copiilor de a participa la decizii care îi vizează, la activități de cultură și recreare. Datele trebuie să informeze cu privire la factorii de risc care conduc la inegalități, precum dizabilitatea, apartenența la un grup minoritar, sau existența unui istoric de migrație.

Este necesară o schimbare a paradigmei la nivelul Europei în direcția considerării investițiilor în copii ca politici fiscale eficiente din punct de vedere al costurilor la nivel european, național, regional și local. Sărăcia și excluziunea socială în rândul copiilor sunt probleme legate de drepturile copiilor și trebuie să fie abordate din perspectiva drepturilor copiilor.

Italia: Copil jucându-se în Napoli, la Buona Tavola, un proiect Salvați Copiii care are scopul de a răspunde sărăciei alimentare.

RECOMANDĂRI

Pentru a reduce și preveni sărăcia în rândul copiilor, solicităm statelor membre UE și Islandei, Norvegiei și Elveției, precum și Uniunii Europene să adopte următoarele acțiuni:

- Toate strategiile, planurile și acțiunile menite să reducă și să prevină sărăcia copiilor trebuie să fie elaborate din perspectiva drepturilor copiilor și să se bazeze pe înțelegerea nevoilor copiilor și a situației acestora. Trebuie să li se ofere copiilor oportunitatea de a participa la toate deciziile care îi vizează, inclusiv la elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor.
- Cei care elaborează politicile trebuie să aplice o abordare multi-sectorială și să colaboreze cu societatea civilă. Această abordare trebuie să prevadă măsuri în toate domeniile relevante. Mai mult, trebuie îmbunătățit schimbul de bune practici privind politicile și practicile de la nivelul Europei.
- Investiția în copii trebuie să devină un principiu fiscal la nivel european, național, regional și local, ce recunoaște că resursele alocate copiilor astăzi vor livra beneficii societății ca întreg – acum și

în viitor. Acest lucru înseamnă că majoritatea resurselor alocate copiilor trebuie să fie privite ca investiții în societate, în consecință ca o parte a reducerii deficitului structural pe termen lung, și nu ca o cheltuială pe termen scurt. Acest lucru presupune ca aceste costuri să nu fie considerate ca parte a pactului de stabilitate. Pentru a aplica această abordare, este vital ca transparența bugetelor să fie asigurată și ca fondurile alocate copiilor să fie vizibile și ușor de urmărit.

- Responsabilii cu elaborarea politicilor trebuie să se folosească de toate resursele disponibile într-un mod eficient, pentru a obține o schimbare imediată și de durată pentru copii.

Facem apel la toate statele membre UE să:

- implementeze Recomandarea Comisiei Europene *Investiția în copii: întreruperea cercului vicios al defavorizării*, prin dezvoltarea și implementarea de planuri naționale de acțiune pentru combaterea și prevenirea sărăciei copiilor și pentru diminuarea inegalităților;
- să utilizeze întregul potențial al Fondului Social European în direcția asigurării incluziunii sociale, precum și combaterii sărăciei copiilor și inegalității.

Facem apel la toate statele membre UE și la Islanda, Norvegia și Elveția să:

- asigure un nivel adecvat al venitului minim pentru familii (peste pragul relativ de sărăcie)
- asigure învățământ gratuit de calitate tuturor copiilor și să sprijine educația și îngrijirea timpurie, în special pentru copiii vulnerabili și/sau marginalizați
- consolideze sistemele de suport universal, iar în același timp să asigure intervenții speciale direct adresate copiilor vulnerabili și/sau marginalizați
- garanteze accesul egal la justiție pentru toți copiii, inclusiv pentru cei migranți, conform indicațiilor oferite în cadrul Liniilor directe ale Consiliului Europei pentru o justiție adaptată copiilor.

Facem un apel la Comisia Europeană să:

- dezvolte seturi complexe de indicatori care să permită măsurarea integrală a tuturor dimensiunilor fenomenului de sărăcie și inegalitate în rândul copiilor, inclusiv pentru cei vulnerabili și marginalizați
- creeze un proces de monitorizare și evaluare anuală care să măsoare eficiența planurilor de acțiune demarate de guvernele europene pentru combaterea sărăciei și inegalității în rândul copiilor și implementarea Recomandării CE - Investiția în copii: întreruperea cercului vicios al defavorizării
- pregătească rapoarte comune despre cele mai bune practici și să monitorizeze progresul
- dezvolte și să disemineze informații cu privire la sumele cheltuite pentru copii.

Facem un apel la toate statele membre și la Comisia Europeană să:

- aplice o abordare holistică și multidimensională pentru a realiza obiectivele strategiei Europa 2020, precum și să se asigure că instrumentele de finanțare CE sunt utilizate la întregul lor potențial pentru a combate sărăcia și inegalitatea în rândul copiilor
- poziționeze copiii și diminuarea sărăciei copiilor ca prioritate explicită în Semestrul European și în mecanismul de guvernare din cadrul strategiei Europa 2020
- își asume angajamentul de a include obiective specifice referitoare la reducerea fenomenului sărăciei copiilor în cadrul politicilor strategice prioritare la nivelul UE după 2020.

Facem un apel la Parlamentul European să:

- asigure protejarea drepturilor copiilor prin integrarea, în mod sistematic, a unei abordări centrate pe copii în cadrul tuturor inițiativelor parlamentare, precum și prin crearea unui mecanism permanent al Parlamentului European, care să aibă responsabilități explicite în protejarea și promovarea drepturilor copiilor în toate domeniile
- exercite un control bugetar pentru a se asigura că fondurile europene sunt folosite în interesul copiilor
- evoce problema sărăciei copiilor în cadrul avizului anual acordat la Recomandările Specifice Statelor pentru procesul Europa 2020, în toamna fiecărui an, reamintind Comisiei Europene și guvernelor statelor membre că reducerea sărăciei și inegalității copiilor trebuie să fie o prioritate
- organizeze o audiere anuală pe tema sărăciei copiilor pentru a monitoriza progresul procesului de implementare a Recomandării Comisiei.

ANEXĂ: INDICELE AROPE ȘI METODOLOGIA DE CERCETARE

Sărăcia poate fi absolută sau relativă. Sărăcia absolută se referă la nevoile fundamentale de supraviețuire. În Europa, sărăcia este, de cele mai multe ori, măsurată ca un fenomen relativ – mai precis, se utilizează raportarea la un nivel de trai din respectiva țară, sub care oamenii sunt considerați a fi în imposibilitatea de a participa la activitățile economice, sociale și culturale normale.⁶⁸

În majoritatea țărilor europene, sărăcia relativă este măsurată în termeni financiari, având ca prag de referință fie valoarea medie, fie venitul mediu disponibil într-o gospodărie din respectiva țară și stabilind pragul de `sărăcie` ca procent al acestei medii. Pragul este deseori stabilit subiectiv. Membrii Uniunii Europene și Comisia Europeană utilizează, în general, pragul de 60% pentru a descrie `riscul de sărăcie`. Pe de altă parte, OECD utilizează ca referință pragul de 50% din mediana venitului disponibil.⁶⁹

Însă, pragurile de venit în funcție de care se stabilește sărăcia relativă sunt semnificativ limitate. În primul rând, întrucât se bazează pe nivelul de trai specific fiecărei țări, este dificil să facem comparații între state. Mai important, aceste praguri se schimbă de-a lungul timpului ca rezultat al modelelor de dezvoltare economică la nivel național.

În al doilea rând, deși venitul poate fi considerat ca factor reprezentativ al bunăstării materiale, nu surprinde complexitatea sărăciei. Alți factori – precum mediul și condițiile de locuit, educația, starea de sănătate, accesul la servicii publice, cultură și activități de timp liber, securitate fizică, familie și relații sociale – definesc nevoile de bază și un nivel de trai adecvat care respectă drepturile omului.

În acest sens, începând cu anii `90, au fost dezvoltate alte modalități de măsurare precum Indicele UNDP de Dezvoltare Umană (Human Development Index), care se axează pe aspectele multi-dimensionale ale fenomenului sărăciei. Studiul Global UNICEF pe tema decalajelor și sărăciei în rândul copiilor (Global Study on Child Poverty and Disparities), lansat în 2007, explorează relațiile dintre factorii de privare în opt

dimensiuni esențiale: educație, sănătate, alimentație, apă, igienă, adăpost, acces la informații și venit.⁷⁰ În plus, OECD a propus aplicarea Indicelui "O viață mai bună" (Better Life Index), care leagă sărăcia de conceptul mai amplu de `bunăstare` în economiile avansate, prin măsurarea inclusiv a implicării sociale, siguranței și satisfacției în ceea ce privește condițiile de trai.⁷¹

În cadrul strategiei Europa 2020, Uniunea Europeană a adoptat un indice compus care măsoară riscul de sărăcie, AROPE (în risc de sărăcie sau excluziune socială - at risk of poverty or social exclusion). Prin acest indice se încearcă, alături de măsurarea sărăciei în termeni financiari, integrarea și altor dimensiuni care evidențiază `excluziunea socială`, precum lipsurile materiale și intensitatea muncii. Indicatorul permite colectarea de informații pe criterii de gen, vârstă, etnie, poziționare geografică, și statutul socio-economic al familiei. Însă, AROPE nu ia în considerare alți factori esențiali, care afectează bunăstarea non-financiară sau `non-materială` a copiilor. Drept urmare, pentru a realiza acest raport a trebuit să integrăm alături de AROPE și alți indicatori existenți care redau aspecte ale sărăciei multidimensionale în rândul copiilor, precum condițiile de locuit și accesul la educație și servicii de îngrijire timpurie.⁷² Mai mult, la analiza tendințelor AROPE am luat în calcul și date referitoare la PIB și inegalități, pentru a face mai relevante comparațiile dintre țări.

În final, au fost comparate efectele crizei asupra sărăciei copiilor și tendințele înregistrate la nivelul AROPE din 2008 până în 2012, cu rezultatele obținute prin aplicarea indicatorului care măsoară ponderea copiilor care trăiesc în gospodării cu un venit disponibil sub 60% din valoarea medie națională de referință în 2008 (adaptată la inflație pentru toți anii care au urmat). Am decis să avem această abordare pentru a aduce în vedere și potențiala influență a schimbărilor produse în acea perioadă (inclusiv evoluția socio-economică) la nivelul pragului mediu (ex. fără a exclude copiii care trăiesc în gospodării cu un venit scăzut, dar stabil).

ARPE: ÎN RISC DE SĂRĂCIE SAU EXCLUZIUNE SOCIALĂ

Indicatorul AROPE elaborat de UE pentru a măsura persoanele cu risc de sărăcie sau excluziune socială este compus din trei sub-indicatori:

- 1) Persoane care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de sărăcie (60% din mediana veniturilor disponibile, la nivel național)
- 2) Persoane care trăiesc în gospodării cu intensitate a muncii foarte scăzută, în care membrii activi (cu vârste între 18 și 59 de ani) și-au folosit mai puțin de 20% din potențialul la muncă pe durata anului anterior
- 3) Persoane grav defavorizate în ceea ce privește presiunea economică și bunurile durabile, deci care nu își pot permite (nefiind vorba de a alege să nu cumpere sau să nu plătească) cheltuieli neașteptate, o vacanță anuală de o săptămână departe de casă, o masă cu carne, pui sau pește o dată la două zile, un sistem de încălzire adecvat pentru locuință, bunuri durabile precum o mașină de spălat, televizor color, telefon sau mașină, sau care se confruntă cu restanțe sau datorii (ipotecă sau chirie, facturi la utilități, rate la achiziții sau alte datorii) pe care nu le pot plăti.

Indicatorul AROPE pentru copii este obținut prin extrapolarea datelor obținute pentru categoria de persoane cu vârsta sub 18 ani. Copiii încadrați în mai mulți sub-indicatori sunt luați în considerare o singură dată.

ARPE permite diferențierea în funcție de:

- Copii (sub 18 ani), față de adulți (peste 18 ani).
- Nivelul de educație al părinților (nivelul 0 – 2 se referă la învățământul pre-primar, primar și cel secundar inferior; nivelurile 3 și 4 se referă la secundar superior și post liceal și școlile de arte și meserii; nivelurile 5 și 6 la ciclul superior).
- Intensitatea muncii (ponderea volumului de muncă realizată în ultimul an. comparat cu potențialul membrilor activi (18 – 59 de ani) din gospodărie, dintre cei cu vârste cuprinse între 0 – 59 de ani. Se consideră că intensitatea muncii este foarte scăzută dacă se află sub nivelul de 20% din intensitatea potențială maximă (între 55 și 58%). În acest caz, este folosit doar sub-indicatorul 1) persoane care trăiesc în gospodării cu venit disponibil sub pragul de sărăcie (60% din mediana națională).
- Țara de origine a părinților (părinții născuți într-o țară străină, față de cei în țara de referință).

CONDIȚII DE LOCUIT INADECVATE

Pentru acest raport au fost folosite două seturi de date separate:

- 1) Povara costurilor pentru asigurarea locuinței (gospodării care cheltuiesc mai mult de 40% din venitul disponibil pe costuri aferente asigurării adăpostului)
- 2) Privarea de adăpost (o locuință cu scurgeri prin tavan, igrasie pe pereți, podea sau inundație, sau tâmplărie și podele putrezite)

Datele permit diferențieri în funcție de:

- Nivelul de sărăcie – o familie săracă este cea care are un venit disponibil sub pragul de sărăcie (60% din mediana veniturilor disponibile, la nivel național), în timp ce o familie care nu este săracă are un venit disponibil mai mare decât pragul de sărăcie
- Indicatorii de evaluare a condițiilor de locuit pentru copii sunt obținuți prin extrapolarea datelor obținute pentru persoanele cu vârste sub 18 ani.

EDUCAȚIE ȘI SERVICII DE ÎNGRIJIRE PENTRU COPII

Au fost folosiți doi indicatori diferiți:

- 1) Servicii de îngrijire pentru copii – accesul la servicii de îngrijire pentru copii de o oră până la 20 și 30 de ore și mai mult pe săptămână. Serviciile publice se referă la: 1) învățământ preșcolar sau echivalent; 2) învățământ obligatoriu; 3) servicii de îngrijire în cadrul centrelor de zi, în afara programului școlar; și 4) servicii de îngrijire în cadrul centrelor pentru copii organizate/controlate de către o structură publică sau privată. Sunt folosiți doi indicatori diferiți, unul pentru copii cu vârste între 0 și 3 ani, iar altul pentru copii de 3 ani până la vârsta de înscriere în învățământul obligatoriu.
- 2) Părăsirea timpurie a școlii – ponderea copiilor care părăsesc timpuriu școala ca procent din populația cu vârste cuprinse între 18-24. Părăsirea timpurie a școlii se referă la faptul că aceste persoane au frecventat, cel mult, învățământul secundar inferior și nu sunt implicați în alte programe de educație sau formare. Pentru a se încadra în categoria celor care au părăsit timpuriu școala, o persoană cu vârsta între 18–24 de ani trebuie să îndeplinească următoarele două condiții cumulate: a) cel mai înalt nivel de educație sau formare la care a participat este 0, 1, 2 sau 3c scurt, conform Clasificării Internaționale Standard a Educației (ISCED) și b) nu au primit educație sau formare pe parcursul celor 4 săptămâni anterioare sondajului. Numărătorul în totalul populației constă în același grup de vârstă, excluzând respondenții care nu au răspuns la întrebările `ultimul ciclu de învățământ frecventat` și `participarea la programe de educație și formare`.

NOTE

¹ Țările membre EU 28 contribuie cu un număr de 26.506.000 + Norvegia 140.000.000 + Islanda 12.000.000 + Elveția 268.000.000 = 26.926.000. Eurostat, EU-SILC 2013 (date extrase în ianuarie 2014), *Real GDP Growth Rate*. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115> [decembrie 2013]

² Comisia Europeană, *Europa 2020*. http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm [noiembrie 2013]. În 2010 UE a fixat cinci ținte referitoare la ocuparea în muncă, inovare, educație, combaterea sărăciei și excluderii sociale și mediu/energie, care trebuie atinse până în 2020. Fiecare stat membru și-a adoptat propriile ținte naționale, în fiecare din aceste cinci sectoare.

³ EU-SILC (2013) *European Union Statistics on Income and Living Conditions*. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc [ianuarie 2014]

⁴ Țintele aprobate de Comisia Europeană în Barcelona (2002).

⁵ Save the Children Europe Group (2013) *Position Paper: Investment in Children 2014–2020 – Reducing and preventing child poverty in Europe through a rights-based approach*; United Nations Children's Fund (UNICEF) *Convention on the Rights of the Child webpage*. <http://www.unicef.org/crc/> [ianuarie 2014]

⁶ European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage*, Recommendation (2013/112/EU). http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/c_2013_778_en.pdf [noiembrie 2013]. A se vedea și <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1060&langId=en>

⁷ A se vedea nota 1.

⁸ A se vedea nota 3.

⁹ Toate cele 28 țări membre ale UE (inclusiv Croația) plus Norvegia, Elveția și Islanda.

¹⁰ Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*.

¹¹ A se vedea nota 2.

¹² A se vedea nota 6.

¹³ A se vedea nota 3. Indicatorul folosit este cel numit AROPE, compus din trei sub-indicatori. Copiii care se regăsesc în mai mulți sub-indicatori sunt numărați o singură dată.

¹⁴ Idem.

¹⁵ PIB pe cap de locuitor în dolari SUA (30.000\$, 40.000\$ și 45.000\$) conform Băncii Mondiale (2013) *World Development Indicators*. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> [decembrie 2013]

¹⁶ Save the Children Europe Group (2013) *Position Paper: Investment in Children 2014–2020 – Reducing and preventing child poverty in Europe through a rights-based approach*; European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage*, Recommendation (2013/112/EU). http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/c_2013_778_en.pdf [noiembrie 2013]; Eurochild and EAPN (2013) *Towards children's well-being in Europe explainer on child poverty in the EU*. http://issuu.com/eurochild_org/docs/2013_child_poverty_eu?e=5569316/2300156 [noiembrie 2013]

¹⁷ Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*.

¹⁸ EU-SILC (2013) *European Union Statistics on Income and Living Conditions*. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc [ianuarie 2014]. Intensitatea muncii se referă la proporția numărului de luni dintr-un an în care membrii activi (cu vârsta între 18-59 ani) care nu

sunt studenți (între vârstele 18-24 ani), dintr-o gospodărie, au participat pe piața muncii. Intensitatea scăzută a muncii este de sub 20% din potențial, iar intensitatea crescută se situează între 55% și 85%.

¹⁹ A se vedea nota 10.

²⁰ A se vedea nota 3.

²¹ Eurochild and EAPN *Towards children's well-being in Europe explainer on child poverty in the EU*. http://issuu.com/eurochild_org/docs/2013_child_poverty_eu?e=5569316/2300156 [noiembrie 2013]

²² European Commission (2008) *Thematic study on policy measures concerning child poverty*. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0z83cluB8Fj:ec.europa.eu/social/BlobServlet%3FdocId%3D2042%26langId%3Den+&cd=1&hl=it&ct=clnk&gl=it> [November 2013]; Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*.

²³ EU-SILC (2013) *European Union Statistics on Income and Living Conditions*. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc [ianuarie 2014]. Riscul de sărăcie înainte și după transferurile sociale (excluzând pensiile) Risk of poverty before social transfers (pensions excluded) se referă la proporția copiilor care trăiesc în gospodării cu un venit disponibil sub pragul de 60% din mediana veniturilor disponibile, la nivel național.

²⁴ A se vedea nota 3.

²⁵ Indicatorul 'copii în gospodării cu venit disponibil sub pragul de 60% din mediana veniturilor disponibile la nivel național, la nivelul anului 2008' arată aceleași diferențe, o creștere de aproape 1 milion de copii în risc de sărăcie din 2008, până în 2012, în Europa (fără Croația, dar incluzând Norvegia, Elveția și Islanda) și cu o creștere de 2 puncte procentuale în cazul UE 27 (fără Croația).

²⁶ European Commission (2013) *Annual Growth Survey 2014*. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/ags2014_en.pdf [noiembrie 2013]

²⁷ Eurostat *Real GDP Growth Rate*. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115> [decembrie 2013]

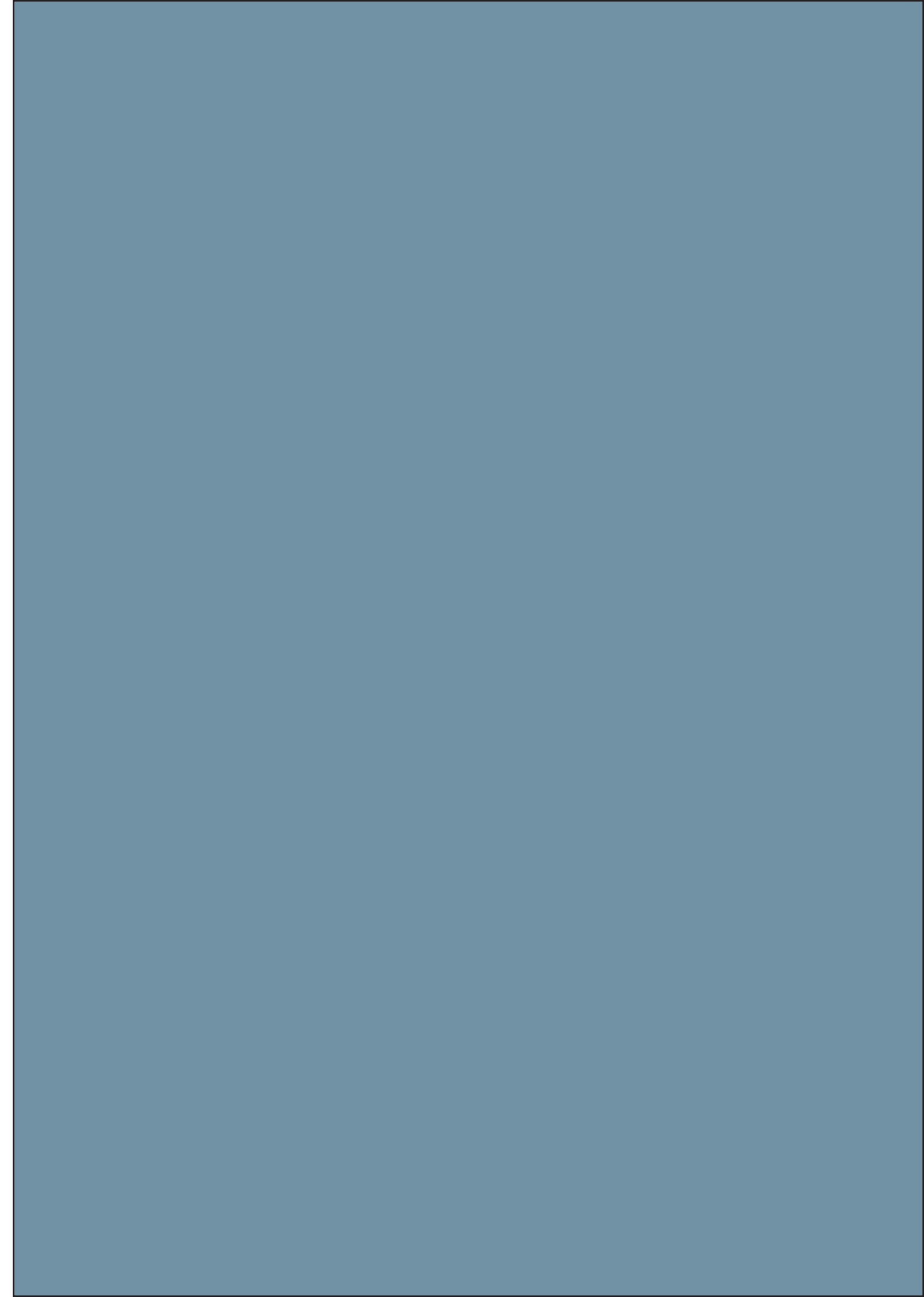
²⁸ Eurochild (2012) *How the economic and financial crisis is affecting children & young people in Europe*. http://www.eurochild.org/fileadmin/ThematicPriorities/Crisis/Eurochild%20updates/Eurochild_Crisis_Update_Report_2012.pdf [noiembrie 2013]

²⁹ Eurochild and EAPN (2013) *Towards children's well-being in Europe explainer on child poverty in the EU*. http://issuu.com/eurochild_org/docs/2013_child_poverty_eu?e=5569316/2300156 [November 2013]; European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage*, Recommendation (2013/112/EU), http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/c_2013_778_en.pdf [noiembrie 2013]; Save the Children (2012) *Born Equal. How reducing inequality could give our children a better future*, Save the Children, London; United Nations (2006) *UN General Comment 7: Implementing Child Rights in Early Childhood*, General Assembly 40th session 2005, UN Doc. CRC/C/GC/7/Rev.1. http://www1.umn.edu/humanrts/crc/crc_general_comments.htm [noiembrie 2013]

³⁰ United Nations Children's Fund (UNICEF) (2012) *Child Poverty and Inequality. New Perspectives*, UNICEF, New York; Save the Children (2012) *Born Equal. How reducing inequality could give our children a better future*, Save the Children, London.

³¹ United Nations Children's Fund (UNICEF) (2012) *Child Poverty and Inequality. New Perspectives*, UNICEF, New York

- ³² A se vedea nota 3.
- ³³ Eurochild and EAPN (2013) *Towards children's well-being in Europe explainer on child poverty in the EU*. http://issuu.com/eurochild_org/docs/2013_child_poverty_eu?e=5569316/2300156 [noiembrie 2013]
- ³⁴ A se vedea nota 3.
- ³⁵ A se vedea nota 3..
- ³⁶ United Nations (UN) (2006) *UN General Comment 7: Implementing Child Rights in Early Childhood*, General Assembly 40th session 2005, UN Doc. CRC/C/GC/7/Rev. http://www1.umn.edu/humanrts/crc/crc_general_comments.htm [noiembrie 2013]
- ³⁷ European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage, Recommendation (2013/112/EU)*. http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/c_2013_778_en.pdf
- ³⁸ A se vedea nota 3.
- ³⁹ A se vedea nota 3.
- ⁴⁰ Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*; European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage, Recommendation (2013/112/EU)*. http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/c_2013_778_en.pdf
- ⁴¹ Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*.
- ⁴² Salvati Copiii (2010), *Invatamantul gratuit costa!*. http://salvaticopiii.ro/upload/p000600010001_Raport%20cercetare%20invatamantul%20gratuit%20costa.pdf [iunie 2013]
- ⁴³ EU-SILC (2013) *European Union Statistics on Income and Living Conditions*. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc [ianuarie 2014]. Sunt cuprinse în număratoarele persoanele între 18 și 24 de ani, care îndeplinesc cumulativ următoarele două condiții: a) cel mai înalt nivel de educație sau formare la care a participat este 0, 1, 2 sau 3c scurt, conform Clasificării Internaționale Standard a Educației (ISCED) și b) nu au primit educație sau formare pe parcursul celor 4 săptămâni anterioare sondajului. Numărătorul în totalul populației constă în același grup de vârstă, excluzând respondenții care nu au răspuns la întrebările `ultimul ciclu de învățământ frecventat` și `participarea la programe de educație și formare`.
- ⁴⁴ FRA, UNDP, European Commission (2012), *The situation of Roma in 11 EU Member States – Survey results at a glance*. <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/situation-roma-11-eu-member-states-survey-results-glance> [martie 2014]
- ⁴⁵ European Commission Communication COM (2011) final, *Tackling early school leaving: A key contribution to the European 2020 Agenda*. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0018:EN:NOT> [martie 2014]
- ⁴⁶ EUROSTAT, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvh007a&lang=en
- ⁴⁷ A se vedea nota 3.
- ⁴⁸ A se vedea nota 3.
- ⁴⁹ SFI (2013) *Når børnefamilier sættes ud af deres lejevoldig*. http://sfi.dk/Files/Filer/SFI/Pdf/Rapporter/2013/1303_Udsatte-boernefamilier.pdf
- ⁵⁰ Save the Children Europe (2013) *Position Paper: Investment in Children 2014–2020 – Reducing and preventing child poverty in Europe through a rights-based approach*; UNICEF *Convention on the Rights of the Child webpage*. <http://www.unicef.org/crc/> [noiembrie 2013]
- ⁵¹ European Commission (2013) *Investing in children: breaking the cycle of disadvantage, Recommendation (2013/112/EU)*. http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/c_2013_778_en.pdf [noiembrie 2013]
- ⁵² https://treaties.un.org/doc/source/signature/2012/CTC_4-11.d.pdf
- ⁵³ Commission Staff Working Document, SEC (2006) 1096, *Accompanying document to the Communication from Commission to the Council to the European Parliament, Efficiency and equity in European education and training systems*. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2006:1096:FIN:EN:HTML>
- ⁵⁴ EACEA P9 Eurydice (2009) *Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities*. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/098EN.pdf [martie 2014]; TARKI Social Research Institute Hungary and Applica Belgium (2010) *Child poverty and child well-being in the European Union*. http://www.tarki.hu/en/research/child_poverty/report/child_poverty_final%20report_jan2010.pdf [martie 2014]; și acest raport.
- ⁵⁵ M Hakovirta and M Rantalaiho (2012) 'Economic inequality in children's everyday life', *Studies in social security and health* 124. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/37848?locale-attribute=en> [iunie 2013]
- ⁵⁶ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm>
- ⁵⁷ S Ruxton and O Pietruchova (2010) *An Invisible Crisis? Women's poverty and social exclusion in the European Union at a time of recession*, Oxfam International / European Women's Lobby. Studiul evidențiază informații colectate, printre altele, de la linii telefonice de asistență (de tip help-line), adăposturi pentru femei și ONG-uri din 6 țări membre UE.
- ⁵⁸ Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*.
- ⁵⁹ Eurochild (2010), *Children in Alternative Care – National Surveys*, 2nd edition. http://www.eurochild.org/fileadmin/user_upload/Publications/Eurochild_Reports/Eurochild%20Publication%20-%20Children%20in%20Alternative%20Care%20-%202nd%20Edition%20January2010.pdf [martie 2014]
- ⁶⁰ Idem.
- ⁶¹ European Roma Rights Center and Bulgaria Helsinki Committee (2011) *Life Sentence: Romani Children in Institutional Care*. <http://www.errc.org/cms/upload/file/life-sentence-20-june-2011.pdf>
- ⁶² <http://www.dw.de/the-plight-of-europes-euro-orphans/a-17268091>
- ⁶³ Alternative Sociale, Gallup Romania, UNICEF Romania (2008) *National analysis of the phenomenon of children left at home by their parents who left for work abroad*. <http://www.crin.org/docs/Parents%20Migration.pdf>
- ⁶⁴ Organizația Mondială a Sănătății definește determinanții sănătății după cum urmează "condițiile în care oamenii se nasc, cresc, trăiesc și înaintea în vârstă. Aceste condiții influențează oportunitățile unei persoane de a fi sănătoasă, precum și riscurile de îmbolnăvire și speranța de viață" http://www.who.int/social_determinants/en/
- ⁶⁵ NOVA (2013) *Ungdata. Nasjonale resultater 2010-2012. NOVA Rapport 10/13*. Oslo, NOVA
- ⁶⁶ D Stuckler, S Basu, M Suhrcke, A Coutts and M McKee (2009) 'The public health effect of economic crises and alternative policy responses in Europe: an empirical analysis', *The Lancet*, 374(9686), 315–323
- ⁶⁷ M Grimm (2010) *Does inequality in health impede growth?*, ISS Working Papers, General Series 501, International Institute of Social Studies of Erasmus University
- ⁶⁸ Council of the European Union (2004) *Joint report by the Commission and the Council on Social Inclusion*, Council of EU, Bruxelles
- ⁶⁹ Organization for Economic and Development Cooperation (2013) *OECD Family Database*. http://www.oecd.org/els/family/CO2_2_ChildPoverty_March2013.pdf [decembrie 2013]
- ⁷⁰ Save the Children (2012) *Born Equal. How reducing inequality could give our children a better future*, Save the Children, London; United Nations Development Programme (UNDP) (2010) *Human Development Report 2010. The Real Wealth of Nations: Pathways to Human Development*, UNDP, New York; United Nations Children's Fund (UNICEF) (2012) *Child Poverty and Inequality. New Perspectives*, UNICEF, New York
- ⁷¹ Organization for Economic and Development Cooperation (2013) *OECD Better Life Index*. <http://www.oecdbetterlifeindex.org/> [decembrie 2013]
- ⁷² Social Protection Committee (2012) *Tackling and preventing child poverty, promoting child well-being*.

SĂRĂCIA ȘI EXCLUZIUNEA SOCIALĂ ÎN RÂNDUL COPIILOR DIN EUROPA

O abordare din perspectiva drepturilor copiilor

În Europa, aproape 27 de milioane de copii sunt expuși riscului de sărăcie sau excluziune socială. Copiii care cresc în sărăcie pot fi afectați negativ pe parcursul întregii vieți. Fenomenul nu se referă doar la neîndeplinirea nevoilor de bază, precum alimente, îmbrăcăminte și adăpost, ci și la lipsa accesului la servicii de îngrijire de calitate, precum și la excluziunea resimțită în relațiile cu ceilalți copii de vârste apropiate.

Sărăcia este o problemă multi-dimensională, iar inegalitatea nu este doar o cauză principală a fenomenului, ci și o consecință a sa. Sărăcia și excluziunea socială în rândul copiilor sunt o problemă care afectează asigurarea drepturilor copiilor și, de aceea, trebuie abordate din perspectiva drepturilor copilului.

Prin acordarea unui sprijin adecvat, generația actuală de copii defavorizați și afectați de excluziune de la nivelul Europei va putea să își valorifice la maxim potențialul. Prin urmare, investiția în copii este o măsură corectă, din toate punctele de vedere – moral, economic, social și politic. Reprezintă singura modalitate durabilă prin care, pe termen lung, se pot depăși inegalitățile, asigurându-se o societate bazată pe dreptate și egalitate.

Prin publicarea acestui raport european comun, Salvați Copiii dorește să inspire o schimbare în modul în care este percepută sărăcia copiilor la nivelul Europei. Ne dorim să arătăm amploarea și impactul sărăciei copiilor, sărăcie care constituie o cauză principală a încălcării drepturilor copiilor din Europa.

savethechildren.net

Save the Children

Salvați Copiii

Save the Children Romania